

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

Diplomová práce

Trestní odpovědnost mládeže

Zpracovala:

Gabriela Morávková

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.

Místo a rok vydání:

Plzeň, 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela MORÁVKOVÁ**
Osobní číslo: **R08M0228P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Trestní odpovědnost mladistvých**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Problematika kriminality mládeže
3. Trestní odpovědnost mladistvých
4. Vývoj soudnictví a zákonodárství v oblasti kriminality mládeže
5. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
6. Zákon č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
7. Zhodnocení úpravy de lege lata a de lege ferenda
8. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury.

viz. příloha

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D.

katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **21. března 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2013

Podpis .....

Gabriela Morávková

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkovala JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL. M. za odborné vedení při zpracování této práce.

Zvláštní poděkování patří pracovnícím Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a Filozofické a právnické knihovny Západočeské university za poskytnutí cenných rad a důležitou organizační pomoc.

Zcela mimořádný dík patří mé rodině za vytvoření klidného a nerušeného zázemí.

Obsah

1. Úvod	1
2. Problematika kriminality mládeže	4
2.1. Pojem dítě, mladiství, nezletilý, osoba blízká věku mladistvého a mládež v právní terminologii	5
2.2. Věk a přičetnost	6
2.3. Provinění a čin jinak trestný	9
2.4. Znaký kriminality mládeže	10
2.5. Příčiny kriminality mládeže	12
3. Vývoj soudnictví a zákonodárství v oblasti kriminality mládeže	14
3.1. Vývoj od počátku trestního zákonodárství nad mládeží na našem území	14
3.2. Zákon č. 48/1931Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží	18
3.3. Období protektorátu	22
3.4. Období poválečné	23
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	26
4.1. Subsidiární použití	27
5. Zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)	28
5.1. Vznik a přijetí	29
5.2. Účel zákona, obsahový souhrn a jeho vztah k jiným zákonům	30
5.3. Základní zásady	32
5.3.1. Zásada zvláštního (specifického) postupu při projednávání trestních věcí mladistvých (§3 odst. 4 ZSVM)	33
5.3.2. Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační program (§3 odst. 4 poslední věta ZSVM)	33
5.3.3. Zásada ochrany soukromí mladistvého (§3 odst. 5 ZSVM)	34

5.3.4. Zásada rychlosti řízení (§3 odst. 6 ZSVM)	35
5.3.5. Zásada uspokojení zájmu poškozeného (§3 odst. 7 ZSVM)	35
5.3.6. Zásady vycházející z trestního řádu	36
5.4. Trestní odpovědnost mladistvých	38
5.5. Zánik trestnosti	39
5.6. Opatření ukládaná mladistvým	42
5.6.1. Výchovná opatření	46
5.6.2. Ochranná opatření	51
5.6.3. Trestní opatření	55
5.7. Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let	59
5.8. Řízení v trestních věcech mladistvých	61
5.9. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let	75
6. Zhodnocení úpravy de lege lata a de lege ferenda	78
7. Závěr	81
8. Summary	83
9. Seznam zkratk	85
10. Seznam použitých zdrojů	86

1. Úvod

Problematika správného řešení trestání a trestní odpovědnosti mladistvých je zásadním a základním prvkem ke zdravému vývoji celé společnosti a to nejen na území České republiky, ale na celém světě. Jedná se o téma často řešené i na půdě Evropského parlamentu.

Jsem přesvědčena, že toho si je vědoma nikoli jen vláda jednotlivých států, ale i každý jedinec samostatně. Není tedy divu, že se jedná o často řešenou otázku a to jak na mediální, politické, profesní tak i laické úrovni. Názorů na dosavadní úpravu je mnoho a každý stát se s odpovědností a trestáním nezletilců vyrovnal po svém, mimo lehký spíše srovnávací průřez zahraniční úpravou se ve své diplomové práci však budu věnovat především naší vnitrostátní úpravě a to tedy úpravě trestní odpovědnosti mladistvých v České republice. K tomuto rozboru mi budou nápomocné platné zákonné úpravy a to především zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který je v dané problematice *lex specialis* vůči ostatním zákonům. Subsidiárně se užívají především zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, neboli trestní řád, plus další navazující a související zákony a informace čerpané z odborné literatury, judikatury, článků, závazných pokynů a několika dalších zdrojů.

Vzhledem k tomu, že tomuto tématu je věnována zejména v posledních letech značná pozornost je zde dostatečné množství těchto zdrojů, což by mohlo působit jako okolnost, která ulehčuje zpracování této práce, nicméně je třeba poznamenat, že na druhou stranu jde také o fakt přitěžující, jelikož je obtížné z množství navzájem vždy nekorespondujících informací vybrat a zpracovat použitelná východiska, které ve své práci cituji nebo jimi podkládám své vlastní poznatky a názory.

„Kriminalita je normální jev, který je nutný akceptovat.“¹ Avšak v posledních letech si nelze nevšimnout růstu množství, ale bohužel i brutality jak

---

¹ MARKS, E. *Posílení a organizační struktura probační a mediační služby. Devět tezí k řešení kriminality*. Praha: Vězeňská služba České republiky. Příloha č. 1 časopisu České vězeňství. 1999. 1/1999, s. 28

provinění mladistvých tak i činů jinak trestných a to u dětí, což je v podstatě hlavním důvodem mé volby tohoto téma. Veřejnost se dovolává po přísnější represí a média tuto kolizní situaci jen umocňují. Nelze však tvrdit, že by společnost toužila po tak radikálních řešeních, které by odbourávali nynější podstatu trestání mladistvých, která vychází především ze snahy začlenit nezletilé provinilce zpět do společenských vztahů s co možná nejmenším poškozením jejich řádného vývoje. Nynější pojetí vymezené zákonem staví na tzv. restorativní justici, jejíž význam spočívá v obnovování poškozených sociálních vztahů a k co nejefektivnější integraci mladistvých pachatelů zpět do společnosti. Dále je také kladen důraz na navrácení v předešlý stav, čímž je myšleno jisté, alespoň částečné odškodnění oběti protiprávní činnosti a tím urovnání narušených vztahů mezi nezletilým pachatelem a obětí.

Tuto problematiku jako celek budu řešit již v první části své diplomové práce, ve které se trestní činnost mládeže pokusím nastínit jako stěžejní téma práce. V této úvodní kapitole také objasním některé pojmy, které se celou prací prolínají a jsou zásadním základem pro snazší porozumění dalšímu textu.

Následující část - trestní odpovědnost mladistvých, kterou jsem měla v osnově původně zakomponovanou hned v začátcích této práce, jsem ze systematických důvodů vyřadila a je podrobně rozebrána v dalších kapitolách, tudíž toto téma jako samostatný bod bylo přebytné a docházelo by k opakování se, čemuž se budu snažit vyvarovat.

Historický průběh řešení stěžejní problematiky mé diplomové práce dělím do logicky odstupňovaných časových oblastí - od dob nejstarších do současnosti. Také se alespoň částečně pokusím nastínit vývoj úprav řešení a postoje vůči kriminalitě mladistvých pachatelů. Jde o nezbytný prvek, bez kterého nelze navázat na nynější úpravu a ačkoli jde o téma značně rozsáhlé, vynasnažím se vystihnout v jednotlivých obdobích stěžejní poznatky, které byly v inkriminovaném období vůdčími, a tudíž se odrážejí i v současných postojích. Vůči kriminalitě mládeže jsou v podstatě v průběhu dějin uplatňovány dle Mucchelliho dva modely přístupu:

- Model ochrany – kriminalita je vysvětlována nedostatky v socializaci jedince a justice má poskytovat prostředky na dodatečnou socializaci takového jedince.

- Model druhý – mladistvý je rebel, který se sám rozhodl pro kriminální jednání a je nutno ho zastavit v jeho konání a držet do doby, než se změní.

Tyto přístupy se podle něho navzájem prostřídávají ve vůdčím postavení v návaznosti na probíhající společenské změny.² Je smutným jevem, že i Mgr. Michal Říha ve své studii dále poznamenává, že současný stav má spíše tendence klonit se k druhé variantě.

Dále se v práci věnuji platné právní úpravě, a proto se ještě před jejím samostatným rozbořem okrajově zmiňuji o zákonu č. 40/2009 Sb., jeho subsidiární použití a také o dalších zákonech na které zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) odkazuje. Tento zákon sám o sobě je poté definován, včetně důvodů a způsobu přijetí. Jeho obsah je pak jako stěžejní téma práce probírán v jednotlivých kapitolách, což je završeno polemikou na téma zhodnocení platné právní úpravy a jakými změnami by bylo vhodné se do budoucna zabývat.

V závěru práce je shrnut přehled obsahu práce a její závěrná stanoviska. Závěr je následovně sumarizováno do anglického resumé, dle požadavků na tuto práci, ale především pro dostupnost jejího obsahu případným česky nemluvicím čtenářům.

---

² ŘÍHA, M. *K příčinám a podmínkám kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2007. č. 07-08/2007, s. 23

2. Problematika kriminality mládeže

JUDr. Ivana Zoubková v úvodu své knihy *Kontrola kriminality mládeže*, která byla vydána více než před deseti lety, vystihuje bohužel i dnešní aktuální děj. *„Problematika kriminality mládeže je jedním z nejzávažnějších společenských problémů současnosti. Podle aktuálně prováděných průzkumů veřejného mínění patří kriminality mládeže mezi hlavní ukazatele, které občany znepokojují.“*³

A vzhledem k tomu by bylo na místě se nad touto problematikou více pozastavit a pokusit se o dobrání se k podstatě přetrvávání tohoto fenoménu, ale i dojít k racionálnímu závěru jak by bylo možné vyhnout se tomu, aby se za dalších deset let tato definice již nedala uplatnit a zůstala již jen historií v odborné literatuře a statistikách. Jádro opakování se těchto jevů, spatřuji především ve společenském přístupu k problematice kriminality mládeže, čímž se ztotožňuji s názorem PhDr. Aleny Marešové, která mě zaujala svou poznámkou v odborném článku, kde výstižně poznamenává, že chování mládeže se především odráží v působení společnosti jako celku na ni, v užším slova smyslu pak působení rodičů a dalších dospělých osob formujících mládež sociálními vztahy a tlaky, ať pozitivně či negativně, vědomě či nevědomě, přímo či zprostředkovaně. *„Avšak v současném společenském klimatu mi uvědomění si takových souvislostí velmi často chybí. Mládež je vykreslována spíše jako samostatná skupina, která nám byla „nadělena“, s níž musíme něco udělat, protože je z nepochopitelných důvodů problémová.“*⁴

Je nezbytné zprvu vymezit základní pojmy, které se této problematice týkají a jsou již sami o sobě do značné míry rozbořeny. Tyto výchozí pojmy získávaly postupem času mnoho podob, avšak historický rozbor ponechám kapitole následující a nyní se budu věnovat aktuálně platným definicím, které nalézáme především v § 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který bude také v následujících kapitolách podrobněji rozebrán.

---

³ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002. s. 5

⁴ MAREŠOVÁ, A. *Kriminalita mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2005. č. 4/2005, s. 14

2.1. Pojem dítě, mladiství, nezletilý, osoba blízká věku mladistvého a mládež v právní terminologii

Pojem dítě a mladiství spadají pod společné označení - mládež. Pojem *dítě* je na mezinárodní úrovni definován odlišně než v našem vnitrostátním pojetí a to např. v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte⁵ jako každá lidská bytost mladší 18 let, pokud dle vnitrostátního právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve, tuto definici nacházíme i v § 126 TRZ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže však stanoví, že dítětem je osoba mladší patnácti let, tedy taková osoba, která v době spáchání činu jinak trestného ještě nedovršila patnáctý rok věku, což znamená, že dítětem tato definice uznává osobu ještě v den jejich patnáctých narozenin, neboť patnáctý rok věku je dovršen až uplynutím dvacáté čtvrté hodiny takového dne. Dětem mladším patnácti let, které se dopustí činu jinak trestného, lze za podmínek uvedených v § 89 odst. 2 a § 93 ZSVM uložit některé opatření potřebné k jeho nápravě v občanskoprávním řízení vedeném dle § 89 až § 96 ZSVM.⁶ Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné.

Mladistvým je pak míněna taková osoba, která se pohybuje ve věkovém rozmezí od 15 – 18 let, který má na rozdíl od dospělého sníženou trestní odpovědnost.⁷ Za mladistvého je možno považovat pachatele až dnem následujícím po dni, kdy pachatel dovršil patnáctého roku věku a do dne jeho osmnáctých narozenin.

Do osmnácti let je tedy pachatel *nezletilý* a zletilosti může dříve nabýt pouze za taxativně splněných podmínek vycházejících z občanského zákona a zákona o rodině (například uzavřením sňatku). Taková osoba se v trestním právu posuzuje jako mladistvá s některými procesními výjimkami jako např. ustanovení o zákonném zástupci, který z povahy věci může vystupovat v řízení proti mladistvému jen u nezletilého mladistvého.⁸

---

⁵ Rezoluce OSN 44/25, přijatá 20.11. 1989

⁶ PADRNOS, J., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠTEFANCOVÁ, D., ŠTEFFEL, R. a J. ZEŽULOVÁ. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2004. s. 59

⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2003. s. 317

⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 10

Trestní právo pojmu nezletilý neužívá, ale nalézáme ho například v policejní praxi. Zletilost je pojmem občanskoprávním, který vyjadřuje způsobilost fyzické osoby k právním úkonům.

Osoba blízká věku mladistvého nahrazuje institut mladých dospělých, a ačkoliv se užívá v trestním zákoně, Tak tento termín není nijak věkově vymezen. Za takovou osobu je v soudní praxi považována převážně osoba nalézající se ve věkovém rozmezí, které příliš nepřekračuje 18. rok věku, přičemž se jako max. hranice v případě těchto osob uvádí 21. rok života.⁹ Pachatel, který spáchal trestný čin v tomto věku má nárok na užití institutu polehčující okolnosti a aby se na řízení vůči němu užilo fakultativně i zvláštních způsobů řízení proti mladistvému.

Mládeží se pak v právní terminologii rozumí souhrn všech výše vyjmenovaných osob. Jde o výraz používaný v souladu s mezinárodními dokumenty pro mladé lidi do doby dovršení 18. roku a bez vymezení dolní hranice věku.

2.2. Věk a přičetnost

Zákon vychází z předpokladu, že trestné činy mohou spáchat a tudíž za ně být trestány jen takové osoby, které jsou schopny nést důsledky svého protiprávního jednání. Jedná se tedy o osoby, které k tomu mají věkové a další předpoklady. Pachatelem trestného činu může být tedy jen osoba, která je sociálně i biologicky dostatečně vyspělá, aby byla schopna dostatečně rozpoznat jednak protiprávnost svého činu a také aby byla schopna v době spáchání činu ovládat své jednání.

Věk patří mezi pojmové znaky trestných činů, které jsou uvedeny v zákoně, jedná se tedy o formální znak trestného činu.¹⁰ Dětství a dospívání jako vědomě chápaná, určitá věkem ohraničená životní fáze, která se vyznačuje řadou specifik vůči období dospělosti, byla poprvé zaznamenána v oboru trestního práva až v 19. století ačkoli s věkem operují i daleko starší právní kodexy (např.

---

⁹ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. s. 205

¹⁰ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva.* .vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 15

Freiburgské trestní právo z 12. st., útrpné soudní právo Karla V., případy ze Zürichu z 15. a 16. st., Teresiánský trestní kodex z r. 1769), jednotně chápané a časově ohraničené období nedospělosti v nich však ještě scházelo. Teprve koncem 19. století dochází k zásadnímu obratu v chápání mládí jako určité formy patologie.¹¹

Z pohledu trestního práva je klíčový matrikový věk a to tedy věk počítaný od data narození, který je uveden v matrice. Jak je již výše zmíněno, v našem trestním právu aktuálně platným, je mladistvý trestně odpovědný od 15. let věku. To je podmíněno i dosažením určité míry mravní a rozumové vyspělosti. Což znamená, že mladistvý je trestně odpovědný tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální (schopnost rozpoznávací) a po stránce mravní (schopnost určovací), jaký je obvyklý u jeho vrstevníků, aby mu bylo umožněno rozpoznat protiprávnost svého jednání a podle toho své jednání usměrnit.¹²

Příčetnost není v ZSVM ani v trestním zákoně výslovně stanovena, ale v § 26 TRZ nalézáme její negativní vymezení, nalézáme zde tedy definici nepřičetnosti „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*“.¹³ Podmíněná příčetnost u mladistvého pachatele je stanovena v § 5 ZSVM. Vyvstává zde ohledně toho množství otázek, a to jestli stanovená kritéria ZSVM jsou samostatným důvodem pro vyloučení trestní odpovědnosti mladistvého, ležící mimo právní úpravu nepřičetnosti, nebo zda se jedná jen o zvláštní případ nepřičetnosti rozšiřující obecnou úpravu dle TRZ. Podle názoru JUDr. Vanduchové a JUDr. Šámala ZSVM upravuje zvláštní případ nepřičetnosti nikoli jiný důvod vylučující trestní odpovědnost.¹⁴ Pokud není u mladistvého vyvinuta podmíněná příčetnost, pak není odpovědný, stejně jako u dítěte jelikož

---

¹¹ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vyd. Praha: Leges, 1992. s. 11

¹² VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, D. a Š. BLATNÍKOVÁ. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 10

¹³ § 26 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁴ ŠUBRT, M. *Několik poznámek k některým hmotně a procesně právním ustanovením zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2008, č. 2/2008, s. 23

zákon výslovně stanoví, že pachatelem provinění může být jen fyzická osoba, která nejen dovršila patnáctý rok věku, ale také musí být přičetná a rozumově a mravně vyspělá. Důvody vylučující deliktní způsobilost jsou u mladistvých dvojího charakteru a to kritéria biologická a kritéria psychologická.

Biologická kritéria jsou duševní poruchy, které z psychiatrického hlediska lze označit jako zřetelnou odchylku od běžné normy, tudíž od takového stavu zdraví, kterým se rozumí stav úplné duševní a sociální pohody (legální definice duševní poruchy nalézáme v §123 „*duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká a sociální porucha osobnosti nebo jiná duševní nebo sexuální odchylka*“¹⁵). Duševní porucha může být získaná nebo vrozená, dále rozeznáváme trvalou, dlouhotrvající nebo přechodnou, která může trvat i jen několik vteřin. Duševní porucha může být zaviněna duševní nemocí, jinou nemocí nebo také užíváním návykových látek. Trestní právo nezkoumá duševní poruchu samu o sobě, zkoumá příčnou souvislost mezi momentální neschopností pachatele rozpoznat protiprávnost činu, či neschopností ovládnout své jednání, což musí z duševní poruchy přímo vycházet.

Kritéria psychologická spočívají v nedostatku schopnosti rozumové (rozpoznávací) nebo schopnosti ovládací (určovací), pro vyloučení deliktní způsobilosti stačí alternativně naplnit jednu z těchto možností, musí být však důsledkem duševní poruchy a mezi duševní poruchou a ztrátou alespoň jedné z těchto schopností musí být příčná souvislost.

Duševní porucha a nedostatek rozpoznávací nebo určovací schopnosti musí být korespondovat s dobou spáchání trestného činu. Duševní porucha vyvolávající nedostatkem schopnosti rozpoznávací a ovládací před činem je irelevantní.¹⁶

---

¹⁵ § 123 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁶ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s 13

2.3. Provinění a čin jinak trestný

Protiprávní činy mládeže jsou terminologicky označovány jako

- provinění (u mladistvých)
- čin jinak trestný (u dětí).

Provinění je trestný čin, který spáchal mladistvý. Tento pojem se objevuje již v právní úpravě za první republiky. Odlišnost označení od terminologie pro dospělé má samozřejmě své významy a to především ve snaze umožnění pachatelům mladistvým co nejméně poznamenat návrat do společnosti a zabránit tomu, aby v budoucnu páchali další trestnou činnost. Pojem zdůrazňuje, že se ze společenského hlediska nejedná o tak závažný prohřešek, jakým je trestný čin, a že „*osoba spáchala takový čin ve věku, kdy nebyl zcela ukončen její sociální a psychický vývoj. Zdá se, že je možné se tak vyhnout nežádoucí zpětné reakci společnosti, předejít společenskému odsouzení pachatele a částečně zabránit možnosti recidivy antisociálního chování.*“¹⁷ Jednotlivé trestné činy nazývané u mladistvých provinění jsou stanoveny v trestním zákoně.

Čin jinak trestný je takový čin, který by byl za jiných okolností trestným činem. V teorii jsou rozlišovány dva typy:

- Pro společnost nebezpečný čin, který naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, ale z důvodů nedostatku věku pachatele, přičetnosti, nebo relevantní přičetnosti není trestným činem.
- Čin pachatele trestně odpovědného, který nenaplňuje zákonem požadovaný stupeň nebezpečnosti pro společnost, včetně takového, jenž není vůbec společensky nebezpečný.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže při užívání pojmu „čin jinak trestný“ tím míní jen první z těchto dvou definicí. Činem jinak trestným je zde tedy primárně míněno protiprávní jednání pachatele, který nepřekročil patnáctý rok svého věku nebo mladiství, který pro nedostatek rozumové a mravní vyspělosti není za čin trestně odpovědný. Jelikož dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, ukládá se za čin jinak trestný opatření potřebná k jeho nápravě. Tato problematika bude podrobněji rozebrána v následujících kapitolách.

---

¹⁷ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s 17-18

2.4. Znaky kriminality mládeže

Pro trestnou činnost mládeže je charakteristické, že cíl jejich kriminality nesleduje obdobné záměry jako u dospělých. Jedná se především o jakýsi projev vzdoru vůči autoritám. Výrazným znakem je zde vysoká míra latentní kriminality, což jsou protiprávní činy, které buď nebyly zjištěny, nebo nebyly oznámeny. Nemálo kdy se totiž jedná o bagatelní delikty, které nejsou odhaleny. Roli zde hraje také jistá tolerance společnosti vůči mládeži a jejich prohřešcích. Jednání jsou často považována za dětskou neznalost nebo mladickou nerozváženost.

Charakteristickým znakem kriminality mládeže je tedy především nedostatečně naplánovaná příprava protiprávního činu, většinou je páchána živelně pod vlivem momentální situace, alkoholu či jiných návykových látek, častější výskyt páchání trestné činnosti ve skupinách a nedomyšlená volba vhodných nástrojů. Také se lze často setkat se zanecháváním četných důkazů a extrémních škod na věcech, které byly jen vedlejším předmětem trestné činnosti. Výběr objektu, jde-li o krádež je určován odlišnými hodnotovými zájmy než u dospělých pachatelů. Mladí pachatelé odcizují především takové předměty, které se jim líbí nebo hodí, jedná se především o elektroniku, automobily, oblečení, alkohol a tabákové výrobky.

Dle statistik za poslední rok se u mládeže objevuje především dopouštění se loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vyhrožování, pohlavní zneužívání, krádeže a vloupání (do obchodů, rodinných domů, restaurací, hostinců a ostatních objektů), krádeže (kapesní, na osobách, v bytech, na pracovištích, motorových vozidel), poškozování cizí věci, výtržnictví (sprejerství aj.), nedovolená výroba a distribuce psychotropních látek a jedů pro jiné, maření výkonu úředního rozhodnutí atd.¹⁸ Neobvykle vysoký podíl mladistvých pachatelů na tak výnosném odvětví jakou je „kriminální průmysl“ – krádež automobilů a věcí z automobilů, je podnícen spoluprací mladistvých s dospělými pachateli a gangy dospělých pachatelů, jelikož je zřejmé, že složitosti s odbytem kradeného vozu, jeho úschovy

---

¹⁸ Policie.cz [online]. Statistické výkazy kriminality za rok 2012, Policejní prezidium. [citováno 16. února 2003]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>>

a případné demontáže nemůže být zcela v silách mládeže.¹⁹ Oproti tomu pachatelé mezi dětmi do patnácti let se vyznačují především protiprávní činností v oblasti drobných krádeží, vloupávání do nebytových prostorů, poškozování cizí věci aj.

Tato protiprávní činnost často vychází z motivace získat určité postavení ve skupině svých vrstevníků, zviditelnění se, vzdor vůči autoritativním pravidlům, které spatřují v příkazním světě dospělých. Také lze zaznamenat několikanásobně vyšší kriminalitu mladistvých chlapců oproti dívkám. Děvčata se trestné činnosti dopouštějí mnohem méně a méně často za použití násilí. Páchají především podvody, krádeže a kriminalitu ve spojení s drogami a prostitucí.²⁰ Možných vysvětlení rozdílné míry delikvence mezi chlapci a dívkami je hned několik, roli zde hraje teorie biologická, která tento jev považuje za důsledek přirozených neurologických či hormonálních rozdílů, které se odrážejí v násilném chování mládeže. Sociální vědci hledají důvody také v rozdílné socializaci, učení se odlišným generovým rolím²¹ a odlišným hodnotám, které mohou mít podněty i v rozdílném přístupu rodičů k výchově dívek a chlapců, pro dívky je totiž obvyklá vyšší kontrola a dohled než u chlapců.²²

Pro delikvenci mládeže je obdobný tzv. epizodický charakter, protiprávní chování se pojí především s obdobím dospívání a s tím spojenými psychickými a sociálními rozpolceními mladé osoby. Toto období socializace spočívá v interiorizaci (zvnitřnění určitých sociálních norem, postojů, hodnot, názorů, složitých kulturních návyků a dalších specifík) a exteriorizaci (osvojení si určitých forem chování, kterými člověk projevuje své postoje, hodnoty, názory a to způsobem adekvátním určité situaci a prostředí).²³ Je statisticky dokázáno ustálení této kolize ve věku 20-25 let, kdy je proces socializace dokončen.

---

¹⁹ MAREŠOVÁ, A. *Trendy kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 1999. č. 11/99, s. 16-17

²⁰ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. s. 20

²¹ Soubor určitých pravidel (většinou nepsaných, neformálních), které předepisují určité typy chování pouze ženám a jiné pouze mužům.

²² PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J., CIESLEROVÁ, V., MATUŠOVÁ P. a J. LHOTOVÁ. *Česká mládež v perspektivě delikvence. Výsledky mezinárodního výzkumu ISRD-2*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovi v Praze. 2007. s. 17

²³ MIŇHOVÁ, J., P. PRUNER. *Kapitoly ze sociální psychologie pro právníky*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk. 1998. s. 36

Delikvence mládeže z etnických menšin je v České republice obvykle čtyřnásobně vyšší než kriminalita minority. Kriminalita romské mládeže ve srovnání s kriminalitou mládeže majoritní společnosti se odhaduje na několiknásobek. Výchovné ústavy pro mládež jsou obsazeny z velké většiny mladými Romy.²⁴ Vysoké procentuální zastoupení romské mládeže je varující, neboť drobných krádeží se dopouštějí především z podnětů svých vlastních rodinných příslušníků, kteří využívají toho, že jsou děti trestně neodpovědné. Smutným faktem však zůstává, že víc než polovina z nich v páchání trestné činnosti pokračuje ve věku mladistvém i dospělém, a to převážně ve spojení s nárůstem společenské nebezpečnosti jejich protiprávní činnosti. Důvody pro vyšší delikvenci mládeže z etnických menšin je možné spatřovat v souvislostech s mnoha odlišnostmi od majoritní společnosti, vedle které žijí. Jde například o rozdílnou kulturu, hodnoty, běžný způsob života, nižší vzdělání, častější nezaměstnanost a chudoba. Další zdroj je možno spatřovat v sociálních a kulturních faktorech, které jsou do značné míry způsobeny izolací od majoritní společnosti (dichotomie vlastních postojů se pak pohybuje mezi identifikací se státem, v němž žijí, a současně s určitou distancí od tohoto státu a jeho majoritní společnosti²⁵).

2.5. Příčiny kriminality mládeže

Zatímco bádání snažící se o objasnění příčin kriminality dospělých se datují už od konce minulého století, výzkumy zaměřené přímo na kriminální činnost mládeže jsou v poměru k tomu v podstatě čerstvé. S takovými výzkumy bylo ve světě započato až po druhé světové válce. Jsou zaměřovány na faktory dvojího druhu a to na faktory expogenní, existující ve vně pachatele a faktory endogenní, spojené přímo s osobou pachatele, vězící v pachateli. Příčiny kriminality mládeže jsou tedy spatřovány v hned několika faktorech z oblasti biologické, psychologické, medicínské a fyziologické.²⁶ Jako jedny z hlavních bych uvedla tyto: dědičnost, tělesná a psychická konstituce, etnická příslušnost,

---

²⁴ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál s. r. o., 1998. s. 58

²⁵ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu. Multikulturní výchova v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2008. s. 90

²⁶ SUCHÝ, O., ŠVANCAR, Z. *Mládež a kriminalita*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1972. s. 7

psychické dispozice, pohlaví a dále také sociální předpoklady, což mohou být vliv rodiny, školy, společnosti, ve kterých se mladiství sdružuje, zaměstnání, zájmy a koníčky. Ani jeden z těchto faktorů se většinou neuplatňuje samostatně. Ke kriminalitě mládeže vede většinou propojení několika nevhodných faktorů dohromady.

Tendence či sklon k jednání překračující sociální normy může vycházet také z individuálních dispozic, kupříkladu z různých potřeb, tezí, a také zejména ze schopnosti tyto podněty zvládat a adekvátně regulovat. Obecná teorie kriminality Hirschiho a Gottfredsona (1990) klade důraz právě především na sebekontrolu chování, ve které spatřuje stěžejní východiska pro následné vnější projevy. Její nedostatek usnadňuje přístup k rizikovému a delikventnímu chování.²⁷

Z mnoha šetření, kterými byly hledány rizikové faktory umožňující předvídatelnost budoucího kriminálního chování mladistvých jedinců a snaha o vytipování takové osoby či skupiny osob s takovými faktory v anamnéze, tak aby bylo možno na nich uplatňovat preventivní protikriminální aktivity, jednoznačně vyplývá několik základních faktorů. Jedná se zejména o problémové rodinné prostředí, v němž se vyskytovala či vyskytuje násilná kriminalita, opakované týrání dítěte v rodině nebo nejbližším sociálním okolí, závislost na návykových látkách či hracích automatech, dítě má problémy ve škole s kázní, projevuje se agresivně jak vůči lidem, tak i zvířatům a svým či cizím věcem, používá pohružky násilím, dále že mladiství byl vyšetřován psychiatrem pro poruchy chování, neurologické a jiné potíže, že je či bylo členem gangu, nebo jiné skupiny, mezi jejíž aktivity patří i násilné chování. Do této skupiny lze řadit také fakt, že dítě bylo již dříve zadrženo pro trestnou činnost nebo bylo zjištěno, že používá zbraně jako obraný či útočný nástroj.²⁸

---

²⁷ PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J., CIESLEROVÁ, V., MATÚŠOVÁ P. a J. LHOTOVÁ. *Česká mládež v perspektivě delikvence. Výsledky mezinárodního výzkumu ISRD-2*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovi v Praze, 2007. s. 55

²⁸ MAREŠOVÁ, A. *Trendy kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 1999. č. 9/99, s. 18

3. Vývoj soudnictví a zákonodárství v oblasti kriminality mládeže

Trestní právo jako celek se často označuje jako historicky nejstarší obor práva. Velmi záhy se poznalo, že se nelze proti útokům bránit jen fyzickou sebeobranou a že je zde zapotřebí též organizovaná/společenská obrana a ukládání újmy veřejnou mocí, což vyžadovalo právní úpravu.²⁹ Ne vždy byla úprava pro mladistvé pachatele oddělena či jinak specifikována od úpravy pro dospělé. V době starověku se nedospělým ukládali ve většině zemí totožné tresty a bylo na ně pohlíženo stejně jako na dospělé pachatele. Dalo by se dokonce zaznamenat jisté znevýhodňování, jelikož nedospělý jedinec byl brán jako ne zcela rovnocenný člen společnosti - vzhledem ke své tělesné a duševní nevyvinutosti nebyl dostatečně užitečným článkem pro tuto společnost a tresty tomu často odpovídali svou neadekvátností a krutostí.

*Delikventní děti a mladiství zaujímali mezi pachateli takové místo, jaké odpovídalo historickým, sociálním a ekonomickým podmínkám a morálním imperativům konkrétní doby. V tomto historicko-kulturním rámci byly vysvětlovány příčiny jejich delikventního chování, prováděna neformální sociální kontrola, organizována justice.*³⁰

Čechy, Morava a Slezsko rozsáhlé období absolutně postrádali jednotnou kodifikaci trestního práva. Úprava se odvozovala od domácího práva obyčejového a zemského práva obyčejového. V českých zemích vedle domácího práva obyčejového platilo právo církevní, manské, dvorské, městské, vesnické a řada dalších cizích práv.

3.1. Vývoj od počátku trestního zákonodárství nad mládeží na našem území

Soudy se věkovou hranicí pachatelů začínají zaobírat až ve středověku a to ne příliš jasně vymezenými pojmy dospělý a nedospělý. Tělesná dospělost se určovala na základě úředního ohledání, je zde tedy prozatím absence jasně dané věkové hranice, což v Českých zemích přetrvávalo až do konce 16. století. Na

---

²⁹ SOLNAŘ, V., FENYK, J., ČÍSAŘOVÁ, D. a M. VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix s. r. o., 2009. s. 13

³⁰ VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vyd. Praha: Leges, 1992. s. 7

Moravě se, ale začíná objevovat již v 15. století, není však pro všechny nedospělce totožná, jelikož stejně jako většina privilegií v těchto a dřívějších letech se liší podle příslušnosti ke společenskému stavu a zohledňuje se zde také pohlaví pachatele. Úpravu z tohoto období nalézáme v Knize Tovačovské a Drnovské, která stanoví dělení věkové hranice takto:

- Pacholík panský - 16 let
- Zemanský pacholík – 17 let
- Selský pacholík – 18 let
- Děvečka šlechtična – 14 let
- Zemanská děvečka - 15 let
- Selská děvečka – 16 let³¹

Sjednání trestněprávních předpisů začalo na území Čech - Obnoveným zřízením zemským z r. 1627 a na Moravě z r. 1628. V Obnoveném zřízení zemském nebyla stanovena zvláštní právní úprava trestní odpovědnosti nedospělých pachatelů, avšak byla výslovně uznána podpůrná platnost Koldínových městských práv, které již jednoznačně zakotvovali zásadu upřednostňování pokuty před trestem u nedospělců a stanovil : „*Však člověk, let dospělých nedojda, jestli žeby koho z umysla zabil aneb jaké jiné nešlechtnosti se dopustil: tehdy vedle zásluhy své a velikosti skutku, kteréhož se dočínil, též také vedle spravedlivého přisežných uvážení pokutou spravedlivou ztrestán bud.*“ Prohlášením Koldínových městských práv za podpůrný pramen otevřelo cestu k unifikačním snahám, které vyústily v oboru trestního práva roku 1707 Hrdelním řádem císaře Josefa I., který byl platný na území Čech, Moravy i Slezska.³²

Hrdelní řád císaře Josefa I. (Constitutio criminalis Josephina) obsahoval procesní právo a vycházel z hrdelního řádu císaře Karla V. z roku 1532 tzv. Constitutio Criminalis Carolina, který byl považován za základ středověkých trestních zákoníků. Tzv. Josephina uznává mládí pachatelovo za jednu z polehčujících okolností. Zmírnění trestu ke vzhledu věku pachatele je stanoveno, že pachatel je mladý a proto rozumu nedostatečného, když chlapec ještě nedosáhl věku 18 a dívka 15 let.

---

³¹ ČÁDA, F. *Knihy Tovačovská – základy jejího textu*. Studie o rukopisech, 1970, s. 34

³² ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 14-15.

Roku 1768 je vydán hrdelní řád císařovny Marie Terezie (*Constitutio criminalis Theresiana*). Jedná se o první společný Rakouský hrdelní řád, který stanoví ve svém čl. 11, § 6 postup při řízení nad nedospělými pachateli. Mezníkem se stává 16. rok života, před kterým se jedná o věk mladistvého a tudíž okolnost polehčující, což mělo za následek především zmírnění trestu. *Theresiana* ale předně zaujímá prvenství v trestním právu pro mladistvé kategorizací pachatele podle věku pro účely jejich trestní odpovědnosti, které rozlišuje do tří období:

- Dětství – do 7 let není pachatel trestně odpovědný (*infantes a impubers infantiae proximi* – děti a nedospělci bližší sedmému roku), trestní odpovědnost je vyloučena. Tresty mohou být pouze tělesné a úměrné a to ze strany rodičů, učitelů, a pokud se zjistilo, že se děti dopustili svého činu zlovolně i soudu.
- Nedospělost – do 14 let má pachatel sníženou trestní odpovědnost (*impubers pubertami proximi a puberes*), v této věkové kategorii jsou již připuštěny řádné tresty krom trestu smrti, který mohl být uložen jen za zvláště závažných přitěžujících okolností.
- Věk mladistvý – do 16 let je pachatel již plně trestně odpovědný, jedná se však o polehčující okolnost, jestliže je zde naděje na polepšení.³³

Dalším významným pramenem v rámci odpovědnosti dětí a mladistvých se stal r. 1787 Všeobecný zákoník o zločinech a jejich trestání, kterým císař Josef II. zcela vyloučil odpovědnost v dětském věku (tj. před dovršením 12 let). Dále je odpovědnost dětí a mladistvých upravována v Západohaličském trestním zákoníku z roku 1796, kde je jako polehčující okolnost brán již 14. rok věku, tuto hranici ještě zvýšil o pár let déle přijatý trestní zákon z roku 1852 a to dokonce na 20 let.

Před přijetím zákona o trestním soudnictví nad mládeží z r. 1931 předchází ještě jedna nezanedbatelná úprava, kterou je Rakouský trestní zákoník z r. 1852. Ten dělil věkové kategorie obdobně jako *Constitutio criminalis Theresiana* na:

- období úplného vyloučení trestní odpovědnosti, také jako období úplné nepřičetnosti – dětský věk a to až do dovršení 10. roku,
- období zmenšené trestní odpovědnosti, také období zmenšené přičetnosti – věk nedospělý a to od 10. do dovršení 14. roku,

---

³³ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 16

- období mírnějšího trestání – věk mladiství a to od 14. do dovršení 20. roku věku.

Výrazným obratem byl přelom 19. a 20. století - nastupuje nový pohled na problematiku ohrožené a delikventní mládeže, což lze podložit např. důvodovou zprávou k novému Rakouskému trestnímu zákonu z r. 1910, ve kterém stálo „*Ústanovení trestního zákona o zacházení s dětmi a mladistvými dle práva trestního tvoří jednu z nejzanedbanějších a nejškodlivějších částí zákona trestního.*“

Snahy vypracovat vlastní zákon upravující zacházení s mladistvými (z důvodů dosavadní nedostatečné úpravy v podobě zákona z r. 1852, který byl v podstatě jen novou redakcí zákona z r. 1803) se odráží především v osnově „Zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých“ neboli tzv. „Osnově“, která byla v r. 1907 a poté v r. 1909 opakovaně předkládána panské sněmovně. Osnova zastávala názor, že „*dítě školou povinné nepatří před trestního soudce.*“ Dále vsunula mezi dětství a dospělost přechodný stupeň mladistvých – věk od 14 do 18 let, šlo o tzv. období pochybné přičetnosti. Příslušnost k této věkové kategorii měla za následek soudní přezkum každého jednotlivého případu. Soud by se tedy měl zabývat, kdo následkem opožděného vývoje není schopen, aby bezprávnost svého jednání poznal, anebo svou vůli podle tohoto poznání určil. Tato nadčasová myšlenka se dodnes odráží v zákonech o odpovědnosti a trestání mladistvých pachatelů. Mladistvý, který takové schopnosti postrádal, se přenechává domácí kázni, popřípadě ochranné výchově k čemuž samozřejmě museli přistupovat další zákonné podmínky.

Ze samotné Osnovy tedy jasně vyplývá snaha upravit trestání mladistvých osob odchylně od trestání osob dospělých. Návrh zákona byl ještě několikrát přepracován (naposledy v r. 1917), zákonem se do rozpadu Rakouska - Uherska však stát nestihl. Rakouská vláda se snažila alespoň částečně naplnit obsah Osnovy a formou administrativních opatření experimentálně vyzkoušet zavedení zvláštních okresních soudů pro mladistvé. První zvláštní soud byl zřízen v Německu ve Frankfurtě nad Mohanem r. 1908. Tak došlo i na území českých zemí v rámci tehdejšího Rakousko-Uherska ke sloučení pravomoci poručenské s pravomocí v trestních věcech u soudů okresních. U ostatních soudů došlo k přikazování trestních věcí mladistvých jednomu specializovanému soudci nebo

senátu.³⁴ Z čehož lze usuzovat, že trestní právo nad mladistvými pachateli se modernizací doby stalo jedním z článků veřejné péče o mládež.

3.2. Zákon č. 48/1931Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží

Po vzniku Československé republiky r. 1918 platil Rakouský trestní zákoník z r. 1852 a trestní řád z r. 1873.³⁵

Vzhledem k těmto okolnostem bylo více než zřejmé, že je potřeba nové úpravy a již v roce 1922 byl připraven její první návrh. Parlamentu však byla předložena až druhá verze r. 1930, která se v mnoha směrech nechala inspirovat z mezitím přijatých zákonů o soudnictví nad mládeží v Německu (1923) a v Rakousku (1928).³⁶

Samostatné trestní právo a soudnictví ve věcech delikventní mládeže bylo tedy na našem, tehdy Československém území přijato dne 11. března 1931 **zákonem č. 48 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží** (ZTSM), který nabyl účinnosti dne 1. října 1931. Důvodová zpráva se řídí ve smyslu „*co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat a je-li nutné trestati, pak i trestem vychovávat i polepšovati.*“³⁷ a řadu ušlechtilých méně však reformačních či originálních myšlenek: „*Je již obecným míněním celého kulturního světa, že zločinnosti mládeže nestačí čelit trestem, nýbrž že je zapotřebí zjišťovati a potírati ono skryté zlo z něhož trestný čin vytryskl. ... Čeliti tomuto zlu zavčas a to nejen trestem, který je tu často prostředkem neúčinným, nespravedlivým, ba i nebezpečným, nýbrž opatřeními výchovnými, směřujícími k mravní záchraně a k polepšení mladistvého, je tu příkazem humanity a rozumové kriminální politiky. Jinak nelze zabránit tomu, aby ze zanedbané mládeže se doplňovaly řady zločinců z povolání a rostlo neproduktivní břímě vězeňství a pauperismu.*“³⁸

---

³⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 9

³⁵ Zákon č. 11/1918 Sb., O zřízení samostatného státu Československého

³⁶ Válková, H., Dunkel, F. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vydání. Praha: Leges, 1992. s. 19

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží

³⁸ MIŘIČKA, A., SCHOLZ, O. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Praha: Československý kompas, 1932. s. 1

Inspirací pro československé zákonodárce se staly krom historických poznatků a snah bývalého Rakouska-Uherska zejména evropské země, které již dříve kodifikovaly samostatné trestní právo mládeže (Nizozemsko 1921, Dánsko 1922, Německo 1923, Švédsko 1924, Španělsko 1925, Itálie 1926, Francie 1927, Rakousko 1928).

Československý zákon o trestním soudnictví nad mládeží komplexně upravil trestní odpovědnost mladistvých ve věku 14 – 18 let a trestně právní následky činů těchto mladistvých pachatelů jsou zde označovány jako provinění. Pachatelé, kteří v době spáchání trestného činu nedovršili čtrnáctého roku svého věku, nebyli vůbec odpovědní a osoby mladistvé, které se pohybují ve věkovém rozmezí od 14 – 18 let jsou odpovědné podle obecného trestního práva s odchylkami obsaženými v ZTSM. Úprava v tomto zákoně se tedy odchyluje od všeobecné nauky o absolutní trestní odpovědnosti a klade pojem tzv. relativní trestní odpovědnosti, která má tvořit jakýsi přechod mezi absolutní trestněprávní neodpovědností u osob do 14 let a absolutní trestněprávní odpovědností u osob od 18 let.³⁹

Tento zákon také nově koncipoval účel a zvláštní odchylky trestního řízení ve věcech mládeže. Je zde koncipována i řada organizačních norem, které vytvářejí specializovanou soustavu soudnictví v trestních věcech mládeže, přičemž ponechal výkon soudní pravomoci poručenského a trestního soudu mládeže oddělený a současně zdůraznil potřebu úzké spolupráce obou těchto specializovaných justičních složek. Poručenský soud mohl uložit mladistvému potřebné léčebné nebo výchovné opatření a to i v takových případech, byl-li mladiství zproštěn, trestní stíhání bylo zastaveno nebo bylo od stíhání upuštěno. Soud mohl současně nařídít i ochranný dozor nebo ochrannou výchovu a zároveň udělit napomenutí osobám, které měly a řádně nepečovaly o mladistvého. Možnost upuštění od potrestání se pojí na taxativně vypočitatelné podmínky:

- jednalo se o čin menšího významu, jehož se mladiství dopustil z nerozvážnosti, pod vlivem jiné osoby nebo v tísnivých hospodářských podmínkách,

---

³⁹ PITRA, R. Zkoumání trestní odpovědnosti osob mladistvých. Všehrd, List československých právníků, č. 1, roč. XIII., 1931-1932, s.122

- dopustili se činu z omluvitelné neznalosti právních předpisů (jde o prvenství prolomení zásady, že neznalost zákona neomlouvá),
- měl-li by soud uložit trest nepatrný na penězích nebo na svobodě.

V těchto případech mohl soud přenechat potrestání mladistvého rodině, škole nebo mu udělit důtku.

V řízení proti mladistvým se uplatnily obecné trestně procesní předpisy jen tehdy, pokud zákon o trestním soudnictví nad mládeží speciální úpravu neobsahoval. Prioritou je zde především zájem na zkrácení řízení ve věcech mladistvých, a proto se zde projevovala snaha zjednodušení trestního procesu. Důraz je kladen na zjištění osobních a rodinných poměrů mladistvého provinilce, k čemuž sloužili zprávy okresních úřadoven pro péči o mládež, dále také pomocné zařízení pro soudní péči o mládež, poručenského soudu a informace tzv. přezvědných osob - osoby, které mohly podat pro řízení a rozhodování soudu informace o poměrech mladistvého a tím usnadnit individuální přístup k jednotlivým provinilcům. Alternativy vazebního stíhání mladistvých a odchylky hlavního líčení vycházely ze zájmu zamezení nepříznivých vedlejších dopadů na budoucí vývoj a sociální začleňování mladistvého zpět do společnosti.

Nalézáme zde rozšíření okruhu osob oprávněných podat ve prospěch mladistvého pachatele opravný prostředek a řadu dalších, na danou dobu velmi progresivních norem, které měly za společný cíl upřednostňování výchovy před represí. Tento cíl je jasně vyjádřen i v ustanovení upravujícím výběr soudců, kteří se zabírali problematikou mládeže, kde se jako přednostní hledisko uplatňuje ustanovení do funkce soudce osoby s odborným pedagogickým vzděláním a zkušenostmi v této citlivé oblasti.⁴⁰

V podrobném měřítku bych zmínila také některé výjimky z předpisu zákona o podmíněném odsouzení a propuštění ve prospěch mladistvého. Podmíněné odsouzení bylo možné vyslovit, i když byl uložen trest delší jednoho roku, nepřesahoval-li však roky tři- jedná se tedy o alternativu, která připouštěla podmíněné odsouzení i v případech nejtěžších trestných činů, na které právní úprava pro dospělé uvrhovala i uložení trestu na doživotí nebo trestu smrti. V těchto případech, kdy trestní sazba dosahovala nejvyšší sankce, bylo možné

ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 10

uložit mladistvému pouze trest zavření bez jakéhokoli zstření. Obě hranice trestní sazby se snižovaly na polovinu a horní nesměla překročit pět let a dolní jeden rok. Výjimku zde tvoří trestné činy, za které lze uložit sankci trestu smrti nebo doživotí, kdy bylo možné mladistvému do 16 let uložit trest odnětí svobody v rozmezí 1-10 let, u mladistvých starších 16 let pak za těchto podmínek bylo možno uložit trest v rozmezí 2-15 let.

Zákon také poprvé upravil komplexně otázky ochranných opatření, v čemž rozeznával 3 stupně:

- ochranný dozor
- ochranná výchova rodinná
- ochranná výchova ústavní

Ukládání těchto opatření bylo v kompetenci již výše zmíněných poručenských soudů a předběžně je mohl nařídit i trestní soud. Ochranný dozor a ochranná výchova byly neurčitého trvání, které se vázalo na dosažení jejich účelu (nejdéle však do 21 let). Ochranná opatření tu stojí coby alternativa vůči nařízení vazby, tu lze uvalit jedině tehdy, pokud je jí nezbytně třeba a žádaným účelům nelze dosáhnout jinak. Pokud tedy k vazbě za splnění zákonných podmínek přeci jen došlo, muselo být zajištěno oddělení mladistvého od ostatních vězňů, kteří byli starší 18 let a od ostatních osob, které by na mladistvého pachatele mohli mít negativní vliv, a byla by tím mařena snaha o jeho nápravu.

Škodlivost vazby u mladistvých byla diskutována ještě několikrát po přijetí zákona a bylo doporučováno její co možná nejvyšší omezení, tato omezení jsou dodnes považována za aktuální a proto i dnes lze uvést jejich tehdejší znění.

„V jádře shrnuto jedná se o tyto zásady:

- Mladistvý obviněný buď do vazby vzat jedině po nejsvědomitějším uvážení naprosté nezbytnosti. Ve vězení pak buď vazba vykonána jedině, není-li jiného zbylí. Svědomité zkoumání každého případu, zrušení obligatorní vazby v její paušálnosti, soudcovo rozhodnutí o uvalení vazby s možností přezkoumání vyšším soudcovským orgánem. Zřízení obligatorního obhájce. Rychlý průběh vazby a záruky toho.
- Výkon vazby ve vězení má býti upraven tak, aby co nejlépe vyhovoval požadavkům moderní penologie a pedopsychologie, tak aby tělesná,

duševní i mravní stránka bytosti mladistvého netrpěla inkarcerací, která má spíše připomínat domov, než vězení.

- Jako nejvhodnější se jeví zřízení speciálních oddělených věznic pro mladistvé vyšetřovance. Při tom se doporučuje, aby malým okresním soudům, jejichž věznice nesou schopny vyhověti žadaným principům, odňata byla pravomoc ve věcech mladistvých, a předělena větším okresním soudům, u nichž požadované reformy možno uskutečniti.⁴¹

Je smutnou skutečností fakt, že tento pokrokový zákon nezůstal v platnosti příliš dlouho a to pouhých osm let (1. 10. 1931 - 29. 9. 1938). Platnost byla ukončena okamžikem uzavření tzv. Mnichovské dohody, kterou bylo odtrženo československého pohraničí a jeho přičlenění k Velkoněmecké říši, pro Československo to znamenalo konec.⁴²

3.3. Období protektorátu

Výnosem Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 došlo k jednostrannému vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Na základě tohoto výnosu bylo obyvatelstvo Protektorátu rozděleno do několika skupin s odlišným právním režimem.⁴³

Na okruh obyvatel Protektorátu, kteří se stali na základě říšských předpisů německými státními příslušníky, se náhle vztahovaly německé právní předpisy a podléhali německé soudní pravomoci. Mladiství na území protektorátu podléhali německé soudní jurisdikci a vztahoval se na ně německý zákon o soudnictví nad mládeží (Jugendgerichtsgesetz z r. 1923), který byl později nahrazený novým zákonem (Reichsjugendgerichtsgesetz z r. 1943). Na ostatní mladistvé, kteří se stali 16. 3. 1939 státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava, se vztahoval dosavadní zákon o trestním soudnictví nad mládeží z r. 193 - pokud se ovšem dopustili trestné činnosti namířené proti Německé říši, pak se i u nich uplatňovaly

---

⁴¹ RÁLIŠ, A. *Jak možno smířiti při organizaci procesní vazby mladistvých požadavky procesu se zájmy mravní ochrany mladistvých proti nebezpečím vazby?* Věstník Československé společnosti pro právo trestní, roč. 6., č. 1, s. 14

⁴² ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda 1938*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. s. 16

⁴³ PETRŮV, H. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava, 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Sefer, 2000. s. 11

velmi kruté německé trestní předpisy. Třetí - dosti početnou skupinu mladistvých žijících na československém území představovala židovská mládež, která měla ve srovnání s předešlými skupinami samozřejmě nesrovnatelně horší postavení. Byly na ně aplikovány tzv. norimberské rasové zákony, které postupně vytvářely komplex právních předpisů majících za cíl drasticky zasahovat do všech oblastí života židovské populace.⁴⁴

V této době byla také pozastavena veškerá výkonná, zákonodárská a soudní pravomoc orgánů protektorátu, bylo nařízeno upustit od vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, jakož i právoplatných soudních rozsudků, pokud říšský protektor podal námitky.⁴⁵

3.4. Období poválečné

Více, než šestileté násilné přerušení působnosti zákona o trestním soudnictví nad mládeží na území Československa skončilo dnem 4. května 1945, právě tento den poválečná československá vláda stanovila jako poslední den tzv. doby nesvobody. Od tohoto data se zákon z r. 1931 začal plně uplatňovat opět vůči všem mladistvým na území tehdejšího Československa.

Opětovná platnost zákona o trestním soudnictví nad mládeží však již neměla mít dlouhého trvání, neboť vzápětí po únorovém komunistickém převratu v r. 1948 byly zahájeny práce na novém trestním zákonu, koncipovaném v duchu tehdejšího sovětského trestního zákonodárství, kde již přirozeně nebylo místo pro samostatné trestní právo mládeže. Což mělo za následek, že byl zákon o trestním soudnictví nad mládeží bez náhrady zrušen trestním zákonem č. 86 z r. 1950, kterým byla úprava této sféry včleněna zpět do obecných trestně právních předpisů. Trestní odpovědnost mladistvých tedy pozbyla samostatné úpravy, byla napasována do hlavy čtvrté, oddílu třetího o zvláštních ustanoveních o trestání mladistvých.⁴⁶ Není třeba zmiňovat, jak zásadní krok zpět to pro rozvoj úpravy zákonodárství nad mladistvými pachateli byl. Dále došlo například také

---

⁴⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 6

⁴⁵ PETRŮV, H. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava, 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Sefer, 2000. s. 13

⁴⁶ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a M. VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva. Část druhá-základy trestní odpovědnosti*. 1. vyd. Praha: Novatrix s. r. o., 2009. s. 262

k iracionálnímu zrušení soudu pro mládež a úřadoven pro péči o mládež a zvýšení věkové hranice trestní odpovědnosti ze 14 na 15 let.

Tímto na dlouhou dobu ustaly veškeré zásadní snahy o modernizaci soudnictví nad mládeží. Toto období neexistence samostatné právní úpravy nad mládeží trvalo celých 63 let. Bylo pouze přežato několik omezených ustanovení do zmiňovaného zákona č. 86 z r. 1950 a do dalších trestních kodexů z let 1956⁴⁷ a 1961⁴⁸.

Do nové právní úpravy z roku 1950 se prosadilo pouze osm okleštěných paragrafů, které nemohli zaručit řádný výchovný účel v řízení proti mladistvým. V tomto duchu se zachoval pouze § 58, který umožňoval soudu v konkrétních případech a při splnění taxativních podmínek upustit od potrestání mladistvého a preferovat výchovný postup a za obdobných podmínek *zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád* také umožňoval, aby prokurátor vůči mladistvému zastavil trestní stíhání.⁴⁹

Postupem doby dochází však k vypouštění některých zásadních ustanovení viz. výše zmíněné zbavení prokurátora možnosti zastavit trestní stíhání mladistvého z důvodů pro jaké mohl upustit soud od potrestání nezletilého provinilce. Toto zásadní ustanovení již do zákona z roku 1961 s mnoha dalšími neméně důležitými již přežato nebylo.

Ani v průběhu 80. let se přes značné úsilí nepodařilo do tehdy připravované rektifikace trestních zákonů prosadit opětovné rozšíření rejstříku výchovných opatření pro mladistvé pachatele a možnost ukládání přiměřených závazků současně s podmíněným odsouzením.

Se stejnou problematikou se setkáváme i při studii trestních kodexů z roku 1990.⁵⁰ Snahy o reformu trestního zákonodárství nad mládeží se opět projevují v r. 1991, kdy byl pracovní skupinou pro trestní právo Ústavu státu a práva zpracován návrh novelizace trestněprávních ustanovení v oblasti trestního postihu mladistvých. Ne všechny prvky však byly vypuštěny a ve větší či menší míře byly

---

⁴⁷ Trestní zákon č. 63/1956 Sb., Zákon o trestním řízení č. 64/1956 Sb.

⁴⁸ Trestní zákon č. 140/1961 Sb., Trestní řád č. 141/1961 Sb.

⁴⁹ ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 37-39

⁵⁰ Trestní zákon č. 175/1990 Sb., Trestní řád č. 178/1990 Sb.

zachovány až do přijetí aktuálně platného zákona č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Nový trestní zákoník završil dlouhodobý proces rektifikace trestního práva hmotného. S přihlédnutím k množství výhrad ze strany odborníků – teoretiků trestního práva lze říci, že splňuje požadavky na moderní trestní normu, která se může srovnávat se zahraniční úpravou a je adekvátní v normě jednadvacátého století. Na rozdíl od trestního zákoníku, který nahrazuje lze shledat, že se efektivně vyrovnává nejen se stávající kriminalitou, ale reaguje i na nové trestné činy související s rozvojem moderní společnosti a je připravena reagovat na trestné činy spojené s novou technologií.

Vzhledem k již zmíněné značné pozornosti směřující vůči trestní odpovědnosti mládeže, která je v posledních letech bezesporně středem pozornosti odborné i laické veřejnosti, snížení této hranice bylo i jednou z nejdiskutovanějších změn po celou dobu projednávání nového trestního zákoníku. Tato problematika byla podstatným tématem odborné debaty i polemiky nejen v průběhu přípravy této nové kodifikace, ale také po jejím přijetí, když se snížení této hranice na krátký čas v novém trestním kodexu skutečně objevila.⁵¹

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) je speciální k trestnímu zákoníku, jedná se tedy o vztah *lex specialis* k *lex generalis*. Tento vztah je stanoven i v samotném trestním zákoníku pod § 109, který zní: „*Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona.*“

Vzhledem k faktu, že trestní zákoník získal novou podobu, bylo by vhodné a očekávané navázat rovněž s novým trestním řádem pro završení celkové rektifikace trestního práva. Jsem ztotožněná s názorem, že oddělování základních norem v oblasti trestního práva je podstatná systémová chyba.⁵² Vzhledem k tomu, že ZSVM odkazuje na oba tyto kodexy, bylo by účelné, aby se v nejbližší

---

⁵¹ HULÁN, P. *Delikt ní způsobilost nezletilých a odpovědnost za škodu*. Právo a rodina. 2009. s. 8

⁵² JELÍNEK, J. a GRŮVNA, T. *Poškoz ený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2012. s. 12-13

době objevila i změna trestního řádu, jelikož úprava novelami není již zcela dostačujícím řešením.

4.1. Subsidiární použití

Ačkoli se tato práce úpravou obsaženou v trestním zákoně přímo nezabývá, považuji za nutné tuto kapitolu alespoň stručně nastínit, jelikož mnohým norem zákona, který aktuálně upravuje odpovědnost mládeže, odkazuje na obecnou úpravu zde obsaženou. Subsidiarita trestního zákona, ale i jiných obecných právních předpisů se užije na místech, kde ZSVM neobsahuje vlastní speciální normy. Což zákon o soudnictví ve věcech mládeže potvrzuje již v prvním paragrafu dikcí: „*Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.*“⁵³Toto ustanovení se mimo trestního zákona váže na trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů), zákon o sociálně právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů), zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Pokud tedy nastane situace, že ZSVM neobsahuje speciální ustanovení, použije se dle povahy věci některého z předpisů ustanovených těmito zákony, která je pak obecnou normou k posuzovanému případu.⁵⁴

ZSVM může jednak upravovat celý institut samostatně (např. odstoupení od trestního stíhání) nebo upravuje jen některou dílčí otázku a zde se použije obecné úpravy (např. promlčení, zákaz činnosti), v některých případech ZSVM v zájmu právní jistoty, ale v podstatě nadbytečně, odkazuje na příslušná ustanovení TRZ.

---

⁵³ § 1 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁵⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 6

5. Zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Před vznikem samostatné úpravy tímto zákonem byla trestní odpovědnost a trestání mladistvých upravena v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a to v hlavě sedmé § 74 až § 87, a v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů v hlavě deváté § 291 až § 301. Je nutno podotknout, že v těchto ustanoveních již byla vyjádřena jistá specifika a zvýšená péče, kterou bylo vždy nutno v zájmu co nejmenšího poškození sociálních vztahů mládeži věnovat. Úprava vycházela především ze zásad Listiny základních práv a svobod (čl. 32 odst. 1).⁵⁵

Jedním z hlavních podnětů a významných vlivů pro vznik zákona č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže „*se stalo zhodnocení československých předpisů z let třicátých spolu s přihlédnutím ke kriminologickým výzkumům o účinnosti stávajících speciálních úprav zahraničních (především rakouská a německá) a respektování relevantních mezinárodních doporučení a stanovisek, zejména Rady Evropy a Organizace spojených národů,*“⁵⁶ která jednoznačně upřednostňovala samostatnou právní úpravu trestního soudnictví pro mladistvé. Prioritou bylo především oddělení právní úpravy pro dospělé, která je předně represivního charakteru což je pro mladistvé pachatele zcela nevyhovující, odlišný přístup orgánů činných v trestním řízení a odlišné tresty i opatření včetně potřeby zajistit zvýšenou míru dohledu nad nápravou pachatele.

Tento nový zákon významně mění a doplňuje dosavadní českou právní úpravu v oblasti trestání mládeže a v řízení ve věcech mládeže. Přijetí zákona je zjevným výrazem úvahy zákonodárce, že kriminalita mládeže je natolik zásadní a svébytný fenomén, že si vyžaduje zcela samostatnou legislativní úpravu a tudíž, že je nutno doplnit úpravu obsaženou dosud převážně jen v trestním zákoně a

---

⁵⁵ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Obecná část.* Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 210/0, 6. 2. 2003.

⁵⁶ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže.* 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. s. 94-95

trestním řádu. Cílem tohoto zákona je posílení prevence, výchovných a ochranných opatření na úkor trestů odnětí svobody a rozšiřuje prostor pro individuální posouzení každého případu. Zákon má komplexní charakter, který se projevuje obsahem jednak zásad upravujících podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně a opatření ukládána za takové protiprávní činy což jsou normy trestního práva hmotného, tak i normy práva procesního, které upravují postup a rozhodování orgánů činných ve věcech mládeže, dále také obsahuje ustanovení o výkonu rozhodnutí.⁵⁷

5.1. Vznik a přijetí

Na předloze nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže začala pracovat pověřená skupina odborníků již v roce 1997 a to v rámci Komise pro rekonstrukci trestního práva hmotného a procesního ustanovené při ministerstvu spravedlnosti. Tato iniciativa byla podpořena usnesením vlády č. 687/1999. V letech 1997 až 1999 vytvořila pracovní skupina 6 analytických dokumentů a srovnávací analýzu. Na základě těchto studií byla počátkem r. 2000 vypracována první neoficiální osnova nového zákona o trestním soudnictví nad mládeží.⁵⁸ Záměr byl vládou schválený a pracovní skupině bylo uloženo předložit do konce r. 2000 jeho paragrafované znění. Po předložení tohoto znění jej vláda v červenci r. 2001 schválila a v srpnu postoupila k projednání do Parlamentu. Návrh byl však po značných prodlevách vyřazen z programu projednávání Poslaneckou sněmovnou, která to odůvodnila tím, že tak rozsáhlá reforma si vyžádá více času, než Sněmovně do konce jejího volebního období zbývá. To lze hodnotit jako přetrvávání chybějící politické vůle k přijetí nového trestního práva mládeže. Obrat v této situaci nastal až po červencových volbách r. 2002, kdy se nová vláda rozhodla návrh zákona projednat a v důsledku kritiky směřující proti příliš mírnému zacházení s mladými pachateli došlo k úpravě původní koncepce.

Poté po zhruba 63 letech, kdy tedy chyběla samostatná úprava této oblasti, předložila vláda sněmovně návrh zákona a to 4. 2. 2003. Návrh prošel oběma komorami a dne 9. 7. 2003 byl podepsán prezidentem republiky, vyhlášen byl

---

⁵⁷ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 5

⁵⁸ Tato osnova byla publikována ve svazku 59 ediční řady příruček Ministerstva spravedlnosti.

několik dní poté (31. 7. 2003) ve Sbírce zákonů v částce 79 pod číslem 218/2003 Sb. Zákon následně dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti.⁵⁹

5.2. Účel zákona, obsahový souhrn a jeho vztah k jiným zákonům

Cílem zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže je v mezinárodním pojetí předpoklad, aby odpovídal všem obecným mezinárodním standardům (včetně nejnovějších doporučení Rady Evropy). Na této úrovni se ochraně mladistvých pachatelů věnuje celá řada mezinárodních dokumentů a tyto úmluvy vyžadují, aby v jednotlivých vyspělých zemích fungovaly specializované systémy soudnictví ve věcech mládeže, které by měly být vstřícné vůči dětem (child friendly). Obecným požadavkem je vyhýbat se věznění a snažili se poskytovat alternativy k trestům odnětí svobody a k dalším klasickým či konvenčním způsobům řešení trestné činnosti mladistvých pachatelů. Uvěznění má dle těchto požadavků být až poslední volbou v hierarchii sankcí, což je základní předpoklad i u ZSVM.

Pravidla a směrnice, které byli přijaté Organizací spojených národů i doporučení Rady Evropy se v mezinárodním právu pokládají za tzv. *soft law*.⁶⁰ Je správné, že takovouto úpravu oblasti v řešení trestní odpovědnosti mladistvých od sebe jednotlivé členské státy navzájem očekávají, což je hnacím motorem pro tyto jednotlivé státy a jejich zákonodárnou iniciativu.⁶¹

Účelem tohoto zákona je tedy snaha o komplexní a účinnou hmotněprávní i procesněprávní úpravu, která by měla lépe obsáhnout specifika trestání mladistvých a dětí mladších patnácti let. Uceluje možnosti jak reagovat na trestní

---

⁵⁹ Psp.cz [online]. Sněmovní tisk 210. Vládní návrh zákna o odpovědnosti mládeže. [citováno 18. února 2003]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=210>>

⁶⁰ Jde o dokumenty, které vydává Rada nebo Komise ve formě stanovisek nebo doporučení a nejsou právně závazné. Jsou vydávány pod názvy oznámení, pravidla atd. Přes svou formální nezávaznost mají velký význam, jelikož jsou zdrojem informací o tom, jak na určité chování jednotlivých zemí nahlízejí rozhodující orgány Společenství a jak posuzují nebo jak vykládají určité pojmy primárního nebo sekundárního práva. Přispívají významnou měrou k transparentnosti jednání Komise a k předvídatelnosti jejich rozhodnutí.

⁶¹ PYLON, A., SOUKUP, D. *Rada Evropy a International juvenile justice observatory k soudnictví nad mládeží*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2012. s. 7-8

činnost mladistvých a je zde konstituován systém soudů pro mládež, čímž se rozumí zvláštní specializovaný senát (předseda takového senátu, soudce, samosoudce) příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.

Jak již je v předcházející kapitole zmíněno zákon je *lex specialis*⁶² vůči obecným právním předpisům a to především ve vztahu k zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ale i k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže, ve znění pozdějších předpisů, zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Pokud nemá ZSVM zvláštní úpravu použijí se subsidiárně.

Vychází se zde z koncepce takzvané restorativní (obnovující) spravedlnosti. Důraz je kladen především na:

- eliminace všech škodlivých následků způsobených trestným činem,
- urovnání narušených sociálních vztahů mezi obětí a pachatelem,
- využívání alternativních opatření při postihu,
- odstranění škodlivých vlivů, které by mohli nadále působit na vývoj dětí a mladistvých.

ZSVM v §1 stanoví:

- (1) Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládána za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.
- (2) Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladších 15 let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, uložilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo předcházení a zamezení protiprávních činů.

---

⁶² speciální právní úprava mající k jiné obecnější právní úpravě podřízený charakter, obvykle upřesňuje určitou oblast

- (3) Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.⁶³

5.3. Základní zásady

Základní zásady, které se užívají v řízení proti mladistvým, vycházejí hned ze dvou zdrojů a to z trestního řádu a zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který zavádí nové postupy specificky měnící obsah základních zásad trestního řízení obsažených v trestním řádu.⁶⁴ Základními zásadami je především vyjádřena snaha o jistý způsob výchovy, a ačkoli se několik z nich kryje s těmi, které jsou vyjádřené v trestním zákoně pro dospělé pachatele, je zde zřetelný důraz na zohlednění věku pachatele a mravní vyspělosti. V trestních věcech mladistvých jsou základní zásady, které se uplatňují při posuzování delikvence mladistvých vyjádřené zejména v § 3 ZSVM.

V důvodové zprávě k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže je stanoveno toto „*Zásady jsou zde zpracovány komplexněji, než v jiných právních předpisech byly formulovány s využitím zkušeností potvrzených kriminologickými výzkumy, poznatků z komparativní analýzy zahraničních trestněprávních předpisů spolu se zohledněním požadavků plynoucích z mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána, a navazují i na tradice prvního československého zákona o trestním soudnictví nad mládeží.*“⁶⁵

Jelikož je tato problematika značně obsáhlá, zaměřím se zde především na zásady vycházející ze ZSVM. Zbylé, které vychází z trestního řádu, jen stručně nastíním.

---

⁶³ Zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁶⁴ VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, D. a Š. BLATNÍKOVÁ. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 7

⁶⁵ Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Obecná část*. Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 210/0, 6. 2. 2003.

5.3.1. Zásada zvláštního (specifického) postupu při projednávání trestních věcí mladistvých (§ 3 odst. 4 ZSVM)

Orgánům činných podle tohoto zákona je stanovena povinnost maximálně respektovat v řízení vedeném proti dítěti nebo mladistvému, jeho věková a osobní specifika (zdravotní stav, rozumovou a mravní vyspělost) a to zejména v zájmu zamezování rizik, které by mohli vyústit v ohrožení dalšího vývoje. V tomto řízení je podstatné objasnit nejen samotné protiprávní činy, ale i jejich příčiny, z kterých lze vyvodit odpovědnost. Povinnost dokazování těchto příčin je výslovně zakotvena v § 55 odst. 1 ZSVM.

Dále je řízení třeba vést tak, aby splňovalo požadavek preventivního působení. Zásada individualizace v přístupu k dospívajícím se promítá i do procesní oblasti (způsob vedení řízení) což se projevuje v § 41 ZSVM, který zdůrazňuje vedení řízení tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení. Je tedy vždy nutno i šetřit jejich osobnosti. Mladistvý má právo na takové zacházení, které je přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a také zdravotnímu stavu (§ 42 odst. 1 ZSVM). Při výslechu obviněného mladistvého je tedy nutno postupovat s ohledem na individuální proporce obviněného mladistvého. Ke konfrontaci mladistvého je proto možno přistoupit jen ve výjimečných případech (§ 57 ZSVM).⁶⁶

Vzhledem k respektování těchto specifík vychází i úprava omezení vzetí do vazby, mladiství může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Výrazně je omezeno i trvání vazby. Dojde-li však k uložení, mladiství musí být zásadně umístěn odděleně od dospělých (§ 51 ZSVM).

5.3.2. Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a osobami realizujícími probační program (§ 3 odst. 4 poslední věta ZSVM)

Orgány činné podle tohoto zákona spolupracují s příslušnými orgány § 40 odst. 1 ZSVM, specifikuje součinné orgány jako Probační a mediační služby,

---

⁶⁶ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 34

orgány sociálně-právní ochrany dětí⁶⁷, zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační program. Tyto pomocné orgány posilují výchovné působení v řízení a umožňují vytvořit podmínky pro individuální přístup vůči jednotlivým mladistvým pachatelům, čímž zejména zamezují a předcházejí trestné činnosti mladistvých.⁶⁸Zásada je podpořena ještě v několika dalších ustanovení a to např. v § 36 ZSVM.

Tyto orgány pak získávají specifické postavení v řízení proti mladistvému a jsou jim přičeny některé procesní práva: vyrozumívají se o zadržení mladistvého, zatčení, vzetí do vazby, hlavním líčení, veřejném zasedání, doručuje se jim rozsudek, obžaloba, mohou podávat návrhy na propuštění z ochranné výchovy, v líčení mají právo činit návrhy, klást otázky vyslychaným, právo na závěrečnou řeč, mají právo podávat opravné prostředky ve prospěch mladistvého i proti jeho vůli.

5.3.3. Zásada ochrany soukromí mladistvého (§ 3 odst. 5 ZSVM)

Řízení podle tohoto zákona je třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, a její soukromí, aby každá taková osoba byla chráněna před škodlivými vlivy, a při dodržování zásady, že je považována za nevinou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

Tato zásada je prováděna pokud jde o mladistvé, v oddílu 6 dílu 7 hlavy druhé, který upravuje ochranu soukromí mladistvých a veřejnost řízení. Jedná se o ustanovení týkajících se zveřejňování informací (§52 ZSVM) a rozsahu zákazu zveřejňování (§53 ZSVM)⁶⁹. Dále je tato zásada stanovena i v ustanovení o vyloučení veřejnosti při hlavním líčení a veřejném zasedání (§64 odst. 3 písm. a). V řízení ve věcech dětí mladších 15 let je tato zásada promítnuta v ustanovení o jednání, které je zásadně neveřejné (§92 odst. 2, 3 ZSVM). Zákon novým způsobem stanovuje specifika u mládeže před zásahy do jejich osobního soukromí v zájmu minimalizace možných stigmatizujících důsledků.

---

⁶⁷OSPOD- jedná se o obecní úřad obce s rozšířenou působností, zastoupený pověřeným zaměstnancem, tzv. kurátorem mládeže, případně i Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

⁶⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 32-33

⁶⁹ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s. 11

Dojde-li k porušení zásady ochrany soukromí mládeže, lze uložit postih, který se rovná důsledku přestupku na úseku soudnictví mládeže podle § 26 přestupkového zákona a tudíž zde hrozí pokuta do výše 50.000,- Kč.

5.3.4. Zásada rychlosti řízení (§ 3 odst. 6 ZSVM)

Každé dítě mladší 15 let nebo mladistvý, nestanoví-li tento zákon jinak, má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež.

V důsledku rozumového, mravního a sociálního vývoje je zde ještě velká naděje na to, že adekvátně rychlá reakce na jejich protiprávní čin bude sloužit jako dostatečná prevence, které se zde žádá. Naléhavost co nejrychlejšího projednání navazuje na čl. 38 odst. 2 LZPS (čl. 6 odst. 1 EULP), kde je stanoveno, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů, neboť průtahy v řízení negativně ovlivňují množství a kvalitu důkazů. Řádné řízení bez zbytečných průtahů vychází také z trestního řádu a občanského soudního řádu.⁷⁰

5.3.5. Zásada uspokojení zájmu poškozeného (§3 odst. 7 ZSVM)

Řízení podle tohoto zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění.

Tato zásada by se měla uplatňovat přednostně s výjimkou těch případů, kde zákon výslovně upřednostňuje jiný účel řízení. Princip se promítá v řadě dalších ustanovení (§45, §68, §70 odst. 3). Jedná se o požadavek, aby byla buď nahrazena škoda, nebo aby byl poškozený odškodněn jiným přiměřeným způsobem.

Jedná se o poměrně nový pojem. Z pravidla se zde bude preferovat náhrada škody v penězích, lze však užít i alternativu, kterou tvoří omluva a uvedení do původního stavu. Rozhodování o užití jedné z těchto alternativ musí vycházet z konkrétních osobních a majetkových poměrů dítěte nebo mladistvého

---

⁷⁰ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 35

tak, aby nebyl ohrožen jeho další vývoj, zároveň však, aby byl splněn výchovný účel a provinilec si uvědomil svoji zodpovědnost.⁷¹

5.3.6. Zásady vycházející z trestního řádu:

- *Zásada presumpce nevinny (§2 odst. 2 trestního řádu)*

Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na mladistvého pachatele hledět jako by byl vinen. Zůstane-li o vyčerpání všech důkazních prostředků pochybnosti o některé skutkové okolnosti důležité pro zavinění, uplatní se zásada in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch obviněného).⁷² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tuto zásadu upravuje v §52 a to definicí, že orgány činné v trestním řízení mohou zveřejňovat jen takové informace o řízení, jimiž nebude ohroženo dosažení účelu trestního řízení a které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého včetně jiných osob zúčastněných na řízení. Umožňuje utajit identitu mladistvého, což chrání jeho soukromí před zbytečnou publicitou a škodlivým vlivům vůči jeho osobě.

- *Zásada oficiality a legality (§2 odst. 3, odst. 4 trestního řádu)*

U zásady legality jde o zásadu, že státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, pokud zákon nebo mezinárodní smlouva nestanoví jinak. Zásada oficiality je projevem toho, že pokud má stát monopol na trestání, musí postupovat orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Avšak v přípravném řízení, předběžném projednání obžaloby, ale také v hl. líčení zavedl ZSVM další formu odklonu v trestním řízení tzv. institut odstoupení od tr. stíhání (§ 70 ZSVM). Jedná se výjimku ze zásady legality a rozšíření principu oportunity.⁷³

- *Zásada veřejnosti (§2 odst. 10 trestního řádu)*

Zásada veřejnosti je v řízení u mladistvých značně omezena z důvodů ochrany soukromí mladistvého viz. výše. Hlavní líčení a veřejné zasedání v řízení proti mladistvému pachateli jsou na rozdíl od obecné právní úpravy pro dospělé

---

⁷¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 34

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: podle stavu k 1.10.2012*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2012. s. 527.

⁷³ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 40

pachatele neveřejná, lze však vyhovět návrhu mladistvého, aby bylo hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně. Neveřejnost znamená nepřipuštění cizí, široké veřejnosti, nezúčastnění občané se tedy nemohou projednávání zúčastnit a jednání sledovat avšak i tak je okruh osob, které se mohou zúčastnit dosti široký, je připuštěna účast obžalovaného mladistvého, jeho dva důvěrníci, jeho obhájce, zákonní zástupci a příbuzní v pokolení přímém, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený a jeho zmocněnec, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby, dále také zástupci školy nebo jiného výchovného či vzdělávacího zařízení.

- *Zásada zajištění práva na obhajobu (§2 odst. 13 trestního řádu)*

Mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu započaty úkony řízení, tedy od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných nebo neopakovatelných, výjimkou je zde pouze taková situace, kdy není možno počkat na obhájce mladistvého, což je povinností přezkumu státního zástupce.⁷⁴ Jde o široké koncipování institutu nutné obhajoby.

- *Zásady vyhledávací a obžalovací (§2 odst. 5, odst. 8 trestního řádu)*
- *Zásady ústnosti a bezprostřednosti (§2 odst. 11., odst. 12 trestního řádu)*
- *Zásada volného hodnocení důkazů (§2 odst. 6 trestního řádu)*

Tyto poslední zásady jsou převážně shodné s řízení proti dospělým, proto není třeba je v této práci podrobně specifikovat.

---

⁷⁴ Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně JUDr. Renata Vesecké, ze dne 17. května 2007 č. 3/2007 o trestním řízení ve věcech mládeže. čl. 69

5.4. Trestní odpovědnost mladistvých

Trestní odpovědnost mladistvých je hmotněprávní úpravou definována především v §5 a 6 ZSVM. Vyznačuje se mnoha odlišnostmi oproti trestní odpovědnosti dospělých a proto je mladistvý zásadně trestně odpovědný podle ZSVM viz. § 1 „*Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, ...*“⁷⁵

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepřinesl do věkové hranice trestní odpovědnosti výrazné změny, jelikož hranice 15. let byla stanovena již v trestním zákoně a před tím zákon č. 48/1931Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. Pachatelé, kteří nedosahují na tuto věkovou hranici, nejsou trestně odpovědní, dopustit se nemůžou ani provinění, ani trestného činu, ačkoli svým jednáním můžou naplnit znaky činu jinak trestného. To však neznamená, že děti do patnácti let mohou páchat protiprávní činy bez jakéhokoli důsledku. Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě, která jsou uvedena v § 93 ZSVM.

V § 5 ZSVM je obsaženo negativní vymezení trestní odpovědnosti mladistvých, neboli podmíněná přičetnost, kterou zákon reflektuje na skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti kolem inkriminovaného 15. roku věku je u jednotlivých mladistvých velmi rozdílný.⁷⁶ Lze podložit dikcí „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“⁷⁷ Na takového pachatele lze užít obdobně postupů a opatření pro děti. Mladiství je tedy trestně odpovědný jen tehdy dosahuje-li stupně vývoje, který je u jeho vrstevníků obvyklý a je schopný posoudit následky svého jednání a podle toho se také chovat.⁷⁸

---

⁷⁵ § 1 zákona č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁷⁶ VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, D. a Š. BLATNÍKOVÁ. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 10

⁷⁷ § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁷⁸ HULÁN, P. *Deliktní způsobilost nezletilých a odpovědnost za škodu*. Právo a rodina. 2009, č. 11/2009-11. ročník. s. 9

Důvodová zpráva k ZSVM zjevně vychází z předpokladu ohledu na skutečnost, zda si mladistvý byl vědom, že jedná v rozporu se zákonem, ačkoli postačí, že si uvědomuje fakt, že činí něco, co hrubě odporuje normám společnosti, ve které mladistvý žije. Pojmy mládež, mladistvý, dítě, věk, přičetnost a ostatní náležitosti trestní odpovědnosti jsou podrobněji specifikovány a rozebírány již v předchozích kapitolách.

5.5. Zánik trestnosti

Dle trestního práva důvod zániku trestní odpovědnosti náleží mezi negativní podmínky trestnosti. Tyto důvody je třeba odlišovat od důvodů vylučující protiprávnost činu, které vylučují samotnou skutkovou podstatu trestného činu. Oproti tomu důvody způsobující zánik trestní odpovědnosti naopak existenci všech podmínek trestní odpovědnosti předpokládají a teprve později z taxativně vymezených důvodů zaniká trestní odpovědnost a tím pádem právo na potrestání. Mezi důvody zániku trestní odpovědnosti jsou uváděny především možnosti udělení milosti, promlčení, smrt, účinná lítost a také zánik nebezpečnosti činu pro společnost.⁷⁹ Důvody zániku trestní odpovědnosti jsou takové okolnosti, které přistupují až po spáchání trestného činu, ale dříve než je ve věci pravomocně rozhodnuto.

Pro mladistvé pachatele je nad tento rámec využíváno specifických možností zániku trestnosti, které jsou uvedeny v §7 (účinná lítost), § 8 (promlčení trestního stíhání) ZSVM a doplňují obecnou úpravu vycházející z TRZ.

Účinná lítost zaručuje pachatelům beztrestnost, avšak současně ochraňuje zájmy chráněné trestním zákonem před škodlivými následky trestných činů. Je tím vystižen zájem zákonodárce chránit tyto zájmy přednostně před zájmem na potrestání pachatele, čímž zároveň pachatele motivuje k částečné nápravě jejich protiprávní činnosti.⁸⁰ Účinná lítost a její podmínky stanovené v § 7 ZSVM jsou v řízení proti mladistvému *lex specialis* k ustanovení o účinné lítosti vycházející

---

⁷⁹ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a M. VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva. Část druhá-základy trestní odpovědnosti*. 1. vyd. Praha: Novatrix s. r. o., 2009. s. 445

⁸⁰ JELÍNEK, J., D. MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. s. 20

z § 33 TRZ, kde jsou taxativně vyjmenovány trestné činy a definice podmínek za kterých zaniká trestní odpovědnost za ně. Je zde kladen důraz na zamezení či napravení škodlivého následku trestného činu nebo učinění oznámení o trestném činu v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno. Oproti tomu ZSVM nevykazuje taxativní výčet trestních činů, ale nahrazuje jejich specifikaci tezí, která stanoví horní hranici trestného činu na který se tohoto ustanovení užije a to jako hranici nepřevyšující pět let. Dále je zde podobně jako u obecné úpravy požadavek dobrovolného odstranění nebo napravení způsobeného následku avšak zde postačuje i pokus o to, nahrazení způsobené škody, učinění opatření potřebná k její náhradě nebo jiný pokus o odčinění způsobeného následku. Dále je vyžadováno, aby mladistvý projevil účinnou snahu po nápravě a jeho protiprávní čin neměl trvale nepříznivé následky pro poškozeného nebo pro společnost. Všechny stanovené podmínky, aby splňovaly požadavek pro zánik trestnosti, musí být splněny kumulativně.

Promlčení trestního stíhání je odůvodněno zánikem potřeby jakési odplaty činu neboli potrestání pachatele dle platné právní úpravy za spáchaný čin. Promlčení trestního stíhání je druhým z těchto dvou důvodů, který má za cíl zánik trestnosti, který je specifikován ve speciální úpravě ZSVM. Rozdílnost od obecné úpravy vychází z rozdílné úpravy promlčecích lhůt. Lhůty vycházející ze ZSVM jsou nastaveny s ohledem věk pachatele a jeho vyšší možnost nápravy a také snahy zmírnit represii, která by mohla mít škodlivý vliv. Vycházejí z výše trestů odnětí svobody stanovené v trestním zákoně za příslušné trestné činy. Jsou záměrně vyčísleny tak, aby odpovídaly zhruba jedné polovině obecné promlčecí lhůty stanovené úpravou pro dospělé pachatele. Takový to přístup vychází ze zásady účelnosti trestu a nutnosti včasné reakce na spáchaný čin. Vzhledem k věku mladistvého má včasná a adekvátní reakce vysoký význam vzhledem k jejich budoucímu vývoji a dalšímu působení ve společnosti.⁸¹

Trestnost zde zaniká, jelikož s plynutím času postupně slábne, až docela zaniká potřeba trestněprávní reakce na spáchané provinění mladistvého. Mladiství však mezi tím nesmí spáchat další provinění, které by bylo stejně nebo

---

⁸¹ ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 19

ještě přísněji trestné. Zákonodárce vycházel z předpokladu, že zde klesá společenská nebezpečnost takového provinilce, neboť vzhledem k jeho věku je zde důvodná domněnka, že dojde k pozitivnímu vývoji jeho osobnosti a jeho chování od ní se odvíjející. Generální prevence je spatřována v zániku potřeby společenské reakce na provinění, která klesá úměrně s tím, jak mizí negativní ovlivnění společenského vědomí, provinění je postupem času zapomenuto a v důsledku toho se nebezpečnost činu pro společnost snižuje, až vytrácí. Dalšími důvody jsou samozřejmě i ztížení možností dokazování, neboť důkazní prostředky postupem času ztrácejí důkazní sílu a v neposlední řadě uložení trestného nebo jiného opatření by bylo po uplynutí určité doby v rozporu s jeho účelem a strádalo by na efektivnosti i společenské podpoře a pochopení.

Východiskem pro uplatnění promlčení je samozřejmě uplynutí promlčecí doby, kterou ZSVM stanoví následovně:

- deset let, jde-li o provinění, na které tr. zákoník stanoví výjimečný trest,
- pět let, činí-li horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně deset let,
- tři léta u ostatních provinění.

Jednotlivé časové úseky promlčení provinění jsou tedy odvozovány od návaznosti na typovém stupni nebezpečnosti činu pro společnost stejně jako u dospělých pachatelů. Zvláštností je, že délka promlčecí doby se odvozuje od sazby uvedené ve zvláštní části TRZ, nikoli od sazby snížené pro mladistvé pachatele. Důvodem je, že nejde o ukládání trestního opatření, ale o zánik trestnosti.

Dále ZSVM stanoví, že ohledně počátku, stavení a přerušení promlčecí doby platí obdobně ustanovení trestního zákoníku. Tudiž lze dovodit, že promlčecí doba začíná běžet od okamžiku, kdy bylo provinění mladistvého dokonáno, tedy od okamžiku kdy byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty daného provinění. Výjimku zde stejně jako v obecné úpravě tvoří provinění pokračující, trvající a hromadné, u kterých dokončení odvozováno od posledního útoku nebo ukončení trvání protiprávního stavu.

V posledním ustanovení týkajícího se promlčení trestního stíhání je stanoveno, že uplynutím promlčecí doby nezaniká trestnost provinění, stanoví-li tak ohledně promlčení trestných činů trestní zákoník. Toto ustanovení bylo nutno přijmout s ohledem na Naše mezinárodní závazky a jedná se o nejzávažnější trestné činy uvedené v hlavě třinácté zvláštní části TRZ, což jsou trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy (s výjimkou § 403, § 404, § 405 TRZ),

dále trestné činy rozvracení republiky, teroristické útoky a teror, pokud byly spáchány za takových okolností, že zakládají válečný zločin nebo zločin proti lidskosti podle předpisů mezinárodního práva.

V nauce se vyskytuje spor o to, má-li promlčení jen povahu důvodu zániku trestnosti, či povahu „akvistivní“, což znamená možnost nabytí práva na beztrestnost pachatelem.⁸²

5.6. Opatření ukládaná mladistvým

ZSVM komplexně obsáhl úpravu sankcí, které se nabízejí jako reakce na protiprávní činy mládeže. Zákon stanoví, že účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.⁸³ Tuto dikci podkládá i judikatura a to např. v rozhodnutí R 14/1969, které bylo vyneseno daleko dříve před ustálením těchto východisek v ZSVM „*Zabezpečení výchovy mladistvého v řádného pracujícího člověka je prvořadým účelem trestu. Tento cíl je nutno mít na zřeteli nejen při ukládání trestu, ale i při rozhodování o zařazení, příp. přeřazení mladistvého odsouzeného do nápravně výchovné skupiny trestu odnětí svobody. Přitom je třeba vycházet z podrobného zjištění osobních vlastností mladistvého, jeho předchozí výchovy a celkového prostředí, v němž mladistvý žil a z toho usuzovat na možnosti jeho resocializace.*“⁸⁴

Je zde tedy vyjádřen rozdíl oproti obecné úpravě pro dospělé pachatele, které rozlišuje mezi tresty a ochrannými opatřeními jako dvěma druhy trestně právních sankcí. Tato opatření jsou základní hmotně právní formou reakce na trestnou činnost mladistvých, která mají za účel pozitivně ovlivňovat vývoj života mladistvého v souladu s účelem zákona. Druhy opatření tvoří ucelený systém založený na monismu trestně právních sankcí, což ho opět odlišuje od obecné

---

⁸² SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a M. VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix s. r. o., 2009. s. 452

⁸³ § 9 odst. 1 zákona č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11.12.1968, sp. zn. 7 Tz 76/68, www.beck-online.cz

úpravy pro dospělé pachatele, jejichž sankce pro dospělé pachatele jsou založené na dualismu, jak již je výše zmíněno.

Důvodová zpráva k návrhu ZSVM poukazuje na to, že snahou je především vytvoření široké škály reakcí na protiprávní činy mládeže, které budou reflektovat na tyto činy a vytvoří tak podmínky pro potřebnou individualizaci k řešení konkrétních případů. Jako priorita se zde znovu projevuje zejména důraz na:

- ochraně mládeže před škodlivými vlivy,
- vytvoření podmínek pro jejich zdraví sociální a duševní rozvoj, se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází
- a předcházení dalšímu páčání provinění.

Dále je zde také značný ohled na obnovu těmito činy narušených sociálních vztahů a dosažení toho. Zde lze opětovně spatřovat rozdíl od trestně právní úpravy pro dospělé, která je zaměřená do minulosti a zatížena na okolnosti, které zde byly v době spáchání trestného činu. Z této díkce lze usoudit východisko, že společenská reakce na provinění se neoznačuje vžitým termínem trest a naopak je zaměřená reakce společnosti i jinak pojmenována a to jako opatření.⁸⁵ ZSVM taxativně vyjmenovává tyto opatření:

- výchovná opatření,
- ochranná opatření,
- trestní opatření.

Celý tento systém je koncipován tak, aby se k mladistvému přistupovalo jako k dosud nedozrálému jedinci s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jehož postoje a životní styl je ještě možno vhodným výběrem uloženého opatření zásadně ovlivnit a změnit. Východiskem je tzv. model obnovující trestní spravedlnosti neboli restorativní justice, která je vyjádřením protikladu k tradičně represivní trestní spravedlnosti. V restorativní justici není důraz kladen v takové míře na potrestání pachatele jako na způsobu začleňování mladistvých provinilců do sociální

---

⁸⁵ PADRNOS, J., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠTEFANCOVÁ, D., ŠTEFFEL, R. a J. ZEŽULOVÁ. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2004. s. 60

společnosti. K tomu musí pomoci všichni nositelé trestní justice a to tím, že vyvíjí aktivní snahu systematického hledání příčin, které vedly mladistvého pachatele k trestné činnosti, na ně navazují vhodným výběrem řešení posuzovaného případu. Obnovující trestní spravedlnost počítá nejen s aktivní rolí obviněného, ale i poškozeného a dalších dotčených subjektů v trestním procesu, i s působením sociálních společenství, v nichž se tyto subjekty pohybují. Důraz je zde kladen na odstranění konfliktů, které protiprávním činem mezi těmito subjekty vznikly. Podnětem k tomuto je snaha po aktivní participaci všech dotčených, která může umožnit nejen nápravu nebo alespoň zmírnění způsobené újmy, ale i odstranění vedlejších negativních důsledků a změnu v životní orientaci pachatele.⁸⁶

Z hlediska časové působnosti ZSVM platí, že mladistvému lze uložit jen taková opatření, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o provinění rozhoduje. A za splnění zákonných předpokladů lze uložit každému takovému provinilci jakýkoliv druh opatření adekvátní k jeho individuálnímu případu, pokud zákon nestanoví některá omezení. Výslovným omezením, je § 9 odst. 2 ZSVM, který stanoví, že ustanovení trestního zákoníku o mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody se u mladistvých neužije. Jedná se o vyloučení § 59 TRZ, který pojednává o zvyšování horní hranice trestu odnětí svobody o jednu třetinu u pachatele, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3), ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán.

Hierarchie opatření je odstupňovaný a provázaný systém vzájemně se doplňujících opatření, které lze dle komentářů k ZSVM odstupňovat takto:

- Odklony od trestního stíhání – pro zavedení odklonů v českém trestním právu bylo zásadním podnětem především Doporučení Rady Evropy č. 2/87/18 přijaté 17. 9. 1987.⁸⁷ Musí zde být splněny zákonem nebo rozhodnutím soudu stanovené podmínky, jde o postup s využitím mediačních pomocných služeb a směřuje k urovnání narušených právních a společenských vztahů. Vedle sankce se zde uplatní řešení, které by mělo vhodným způsobem upravovat aktuální životní situaci mladistvého a

---

⁸⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s 82-83

⁸⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. s. 58

motivovat ho do budoucna. Mladistvým jsou zpravidla ukládány stejné odklony, které stanoví TRŘ pro dospělé s těmi výjimky, že v řízení proti mladistvému se nesmí užít dohoda o vině a trestu a trestní příkaz.

- Ukládání výchovných a ochranných opatření – jako méně intenzivní opatření, specifikováno v další podkapitole.
- Ukládání alternativních trestních opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody – jedním z hlavních argumentů pro sankce nespojené s odnětím svobody je, že nebrání přizpůsobení společnosti, a mohou pachateli skutečně pomoci, jelikož věznice mají potíže s přípravou pachatele na život na svobodě za podmínek života ve vězení.⁸⁸ Mohou být spojeny i s probačním programem, preferovány by měli být takové sankce, které jsou vykonávány ve společenství za aktivního působení blízkého sociálního okolí mladistvého a sankce spojené se specifickou péčí probačních úředníků. I vliv samotného projednávání na mladistvého by měl být významný pro jeho další sociální a duševní rozvoj a předcházet možnosti dalšího konání protiprávní činnosti. Obecně je stanoveno, že tyto formy opatření vytvářejí podmínky pro urychlení, zjednodušení a zhospodárnění trestního řízení a omezují citelné zásahy do života obviněného.⁸⁹ Mezi alternativní postupy směřující k řešení trestních věcí realizovaného mimo trestní proces patří kromě probace i mediace a ujednání v rámci ní dosažená. Jde o mimosoudní zprostředkování za účelem dosažení řešení sporu mezi obviněným a poškozeným.
- Ukládání trestních opatření nepodmíněného odnětí svobody – jedná se o sankci ultima ratio, což znamená, že se ukládá až v poslední řadě, nebylo-li by jiné opatření dostatečné. ZSVM ukládá podstatně kratší tresty odnětí svobody než obecná úprava v TRŘ pro dospělé, také jej doplňuje širokou nabídkou integračních opatření a vzdělávacích programů, které mají napomoci k znovuzачlenění pachatele do společnosti, která obvykle pokračují i po propuštění na svobodu.

---

⁸⁸ ZVEKIC, U., HARRIS, R. *Probace – poznatky ze zahraničí. Prosazování probace na mezinárodní úrovni*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. s. 23

⁸⁹ VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z. a Z. ADAMCOVÁ. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Erollex bohemia s. r. o., 2002. s. 53

Provázanost celého systému opatření ukládaných mladistvým je prezentována zejména tím, že obdobná opatření lze použít v různých stádiích řízení. Například probace a mediace se prolíná všemi fázemi řízení a je nedílnou součástí tohoto systému a spojuje v sobě pomoc, psychosociální vedení, nezbytnou míru kontroly a pozitivní motivaci. Probační a mediační služba navazuje na koncept restorativní justice, základními cíli jsou integrace obviněného do společnosti, obnovení jeho sociálních vazeb a respektování právních norem společnosti. Neméně podstatným cílem je také participace poškozeného a jeho aktivní účast v procesu vedoucím k náhradě škody, čímž by u něj mělo dojít k obnovení pocitu bezpečí, integrity a důvěry v právní systém.

Také ochrana společnosti jako celku je významným cílem Probační a mediační služby. Je-li to účelné postupují úředníci a asistenti PMS ve spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, školami, školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, registrovanými církevními a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle.⁹⁰ Pracovníci a asistenti PMS tak zajišťují nejen výkon a kontrolu výchovných a trestních opatření, ale i jejich předjednání, ke kterému dochází ještě před rozhodnutím státního zástupce či soudu. Nabízejí tedy spolupráci mladistvým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným, která by měla spočívat zejména v mimosoudním řešení situace, vyhledávají a doporučují vhodné programy a výchovná opatření, které lze se souhlasem mladistvého uložit.⁹¹

5.6.1. Výchovná opatření

Výchovná opatření jsou specifikována jak v ZSVM, tak i v zákoně o rodině jde o prostředky k usměrňování života mladistvého čímž podporují a zajišťují jeho řádnou výchovu. Odlišnost oproti ostatním opatřením lze spatřovat především v té skutečnosti, že výchovná opatření lze ukládat již v průběhu řízení, před rozhodnutím soudu o vině. K uložení v této fázi je oprávněn soud pro mládež a státní zástupce se souhlasem mladistvého, který může tento souhlas

---

⁹⁰ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007. s. 47-53

⁹¹ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a D. DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 130-131.

kdykoliv odvolat. V takovém případě pak výchovná opatření plní úlohu procesní alternativy, přičemž hlavním cílem je využívání této možnosti v platném právním systému k tomu, aby se započítím s výchovným působením bylo co nejbrzčejší.⁹² Možnost výchovně působit na mladistvého již v takové brzké fázi je pozitivním přínosem oproti předešlé úpravě. Je zde však třeba klást ještě větší zřetel na principy platné obecně na ukládání výchovných opatření, tedy respektovat zásady proporcionality ve vztahu k závažnosti ke spáchanému provinění nebo činu jinak trestného a k osobě pachatele, jeho prospěchu z hlediska dalšího rozvoje, jeho osobnosti a řešení jeho aktuální životní situace. Tato výchovná opatření ukládaná již během řízení nesmějí především nijak předjímat rozhodnutí o vině.⁹³

Mladistvému lze dle platné právní úpravy uložit následující výchovná opatření:

a) dohled probačního úředníka (§ 16 ZSVM) - podstatou je konstruktivní metoda převýchovy a dalšího pozitivního ovlivňování chování mladistvých provinilců, která je založena na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a odborného poradenství. Jde o pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsob výchovného působení rodičů na něj a ostatního sociálního prostředí v němž žije, kontrola dodržování uloženého probačního programu, plnění povinností vyplývajících pro mladistvého z dalších výchovných opatření, výchovné povinnosti a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení i státním zástupcem, byla-li mu uložena. Také pomoc mladistvému při řešení jeho životních problémů, brání-li tyto problémy jeho dalšímu pozitivnímu rozvoji, a pozitivní vedení mladistvého probačním úředníkem k dodržování jeho povinností a k změně jeho chování a životních postojů, jednal-li doposud v rozporu s etickými a právními normami.

Hlavním účelem probačního dohledu tedy je pozitivní odborné vedení mladistvého spojené s potřebnou pomocí a jeho motivací k vedení života v souladu s obecně závaznými normami, zaměřené na zajištění toho, aby

---

⁹² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. s. 32-33

⁹³ ŠČERBA, F. *Výchovná opatření dle návrhu zákona ve věcech mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2003. s. 9

v budoucnu vedl řádný život, konsolidoval své osobní poměry a odstranil příčiny své trestné činnosti. Dále podniknutí kroků ke znovuzачlenění mladistvého do společnosti a k vytvoření předpokladů pro jeho další pozitivní sociální rozvoj. A také sledování a kontrola chování mladistvého a ochrana společnosti před případnou újmu z jeho strany. Čímž by mělo docházet ke snížení rizika recidivy trestné činnosti.⁹⁴

Mladistvý pachatel má v této fázi určité povinnosti, které by měly zaučovat řádnému výkonu opatření. Jedná se například o informování probačního úředníka o změně pracoviště, místa pobytu, umožnění vstupu do bydliště a podobně. Ačkoliv probační pracovníci zpracovávají zprávu o průběhu dohledu v pravidelných intervalech, je někdy problém s aktivním řešením problematických klientů, kteří podmínky dohledu neustále porušují.⁹⁵

b) probační program (§ 17 ZSVM) – se specializací pro mladistvé se objevuje až v ZSVM, jde o nový institut, kterým se rozšířily možnosti řešení trestních věcí mladistvých provinilců. Dle zákona jde o program, který obsahuje sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul protiprávního chování, vede k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.⁹⁶

Je schvalován ministrem spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného MS. Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit mladistvému povinnost podrobit se probačního programu, jestliže:

- a) je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti,

---

⁹⁴ SOTOLÁŘ, A. *K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci*. Trestněprávní revue. 2005. 11/2005, s. 304

⁹⁵ ŽATECKÁ, E. *Poznatky z praxe probačních úředníků*. Trestněprávní revue. 2007. č. 6/2007, s. 182

⁹⁶ ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. a M. ŠPEJRA. *Probační programy pro mladistvé*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 6

- b) je mu poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu,
- c) mladistvý souhlasí se svou účastí na něm, i pokud byl probační program uložen meritorním rozhodnutím a nejen státním zástupcem v přípravném (§ 17 odst. 2 písm. a) až c) ZSVM), tedy ne jako u ostatních opatření, kdy je podmínka souhlasu mladistvého vyžadována jen v přípravném řízení. K učinění tohoto rozhodnutí musí být poskytnuta mladistvému dostatečná možnost seznámit se s obsahem ukládaného probačního programu. Mladistvý by svůj souhlas měl udělit na základě přesné představy o tom, co obsahuje a to zejména z těch důvodů, že se jedná o zásadní zásah do běžného života mladistvého.⁹⁷

Dohledem nad výkonem probačního programu provádí soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce pověřil probačního úředníka. Zákon nestanoví žádné universální důsledky nedodržení podmínek výkonu probačního programu. ZSVM dále uvádí v ustanovení § 17 odst. 4, že dohledem nad výkonem probačního programu soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce pověřil probačního úředníka. Probační úředník by se neměl omezit na prosté pasivní přijímání informací od realizátora programu, ale měl by si průběžně ověřovat rozhodné skutečnosti jednáním s mladistvým a s osobami, které s ním během programu pracují.

Probační úředník je povinen bez zbytečného odkladu soudu pro mládež nebo státnímu zástupci, podat zprávu o ukončení probačního programu a jeho výsledku. Zákon nestanoví žádné universální důsledky nedodržení podmínek výkonu probačního programu a neplnění stanovených povinností a pravidel. V praxi jde často o programy ambulantního typu s relativně malým zásahem do běžného života mladistvého, tak i programy ústavního typu, které výrazně omezují svobodu jeho pohybu.⁹⁸

---

⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M. *K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice*. Trestně právní revue. 2008. 2/2008, s. 37

⁹⁸ ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. a M. ŠPEJRA. *Probační programy pro mladistvé*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 6

c) výchovné povinnosti (§ 18 ZSVM) – jde o období povinností ukládaných dospělým pachatelům. Smyslem je ovlivňování a usměrňování jednání mladistvého žadáným směrem k potřebné změně jeho dosavadního životních postojů a návyků. Ukládá je opět pouze soud pro mládež a v přípravném řízení je může uložit státní zástupce, který pak i dohlíží nad jejich řádným výkonem. Mají charakter výchovný a preventivní. Jejich výčet v ZSVM je jen demonstrativní:

- a) bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,
- b) jednorázově či ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestného činu poskytovanou dle zvláštního zákona,
- c) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu,
- d) usiloval o vyrovnání s poškozeným,
- e) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění,
- f) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením dle TRZ,
- g) podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu či jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

d) výchovná omezení (§ 19 ZSVM) – mají stejný význam jako výchovné povinnosti a zákon stanoví, aby mladiství zejména:

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí
- b) nestýkal se s určitými osobami
- c) nezdržoval se na určitém místě
- d) nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění
- e) nežíval návykové látky

- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně své zaměstnání

e) napomenutí s výstrahou (§ 20 ZSVM) – je nejmírnějším výchovným opatřením. Dle zákona učiní napomenutí soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce. Jde o důrazné vytknutí protiprávnosti činu mladistvého pachatele. Dále je mladistvý pachatel obeznámen s následky, které by mu hrozily v případě, že by se jeho protiprávní činnost opakovala. Je zde uvedena možnost současného přenechání postihu mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, je-li v něm již mladistvý umístěn. Napomenutí s výstrahou a popřípadě i s přenecháním postižení mladistvého zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení, nemá charakter samostatného rozhodnutí ve věci v přípravném řízení.⁹⁹

Výchovná opatření mohou být ukončena splněním nebo provedením výchovného, pokud je splněno či provedeno jednorázovým úkonem, uplynutím doby, na kterou bylo výchovné opatření uloženo, odvoláním souhlasu mladistvého s výchovným opatřením, které bylo uloženo v průběhu řízení, před pravomocným meritorním skončením věci, pravomocným ukončením trestního stíhání, bylo-li uloženo v průběhu trestního řízení a pokud nebylo znovu uloženo rozhodnutím ve věci, zrušením výchovného opatření.

5.6.2. Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou pomyslným mezistupněm mezi výchovnými a trestními opatřeními. V ZSVM jsou stanovena jako:

a) ochranné léčení (§ 99 TRZ), soud uloží jednak mladistvým pachatelům, jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný, a kteří se svého činu dopustili ve stavu

---

⁹⁹ Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně JUDr. Renaty Vesecké, ze dne 17. května 2007 č. 3/2007 o trestním řízení ve věcech mládeže.

nepříčetnosti, zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou pachatelům chorobně se oddávajícím návykovým látkám pokud spáchali provinění pod jejich vlivem nebo v příčinné souvislosti s jejich zneužíváním. Účelem je terapeutické působení a ochrana společnosti a poskytnout odbornou lékařskou péči a příznivě ovlivňovat jejich další život.¹⁰⁰

b) zabezpečovací detence (§ 100 TRZ), je obdobným opatřením jako ochranné léčení s tím rozdílem, že se ukládá mladistvým pachatelům, kteří představují pro společnost vzhledem k povaze duševní poruchy větší hrozbu a proto je nutný zvýšený dohled nad nimi.

c) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101 až 104 TRZ), je především zabránění něčeho co mělo je určeno ke spáchání trestné činnosti, bylo k ní užito, je výtěžkem z ní nebo bylo za výtěžek směněno.

d) ochranná výchova (§ 22 ZSVM), jelikož je jediným ochranným opatřením, které se týká jen mladistvých pachatelů a nenalzáme ji v obecné úpravě zaměřím se mimo její podrobnější rozbor i na rozbor *ústavní výchovy*, který s ní blíže souvisí, ačkoli v ZSVM není její definice přímo stanovena, je zde však výslovně stanovena její záměna za ochrannou výchovu viz. § 23 ZSVM. Tuto problematiku upravuje rovněž zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. V těchto zařízeních musí být pro každého zajištěno právo na výchovu a vzdělání.

Ochranná výchova může být uložena mladistvým, ale i dítěti mladšímu patnácti let. Účelem je vhodnou výchovou odstranit nebo alespoň omezit možnost vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy těmi, kdo ji doposud měli na starost a zároveň umožnit jednotlivci jeho další řádný rozvoj, aby se mohl stát užitečným členem společnosti. Ochranná výchova by měla být primárním ochranným opatřením pro ukládání mladistvým pachatelům, neboť její užití může někdy nahradit i funkci nepodmíněného trestního opatření

---

¹⁰⁰ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. s. 209

odnětí svobody.¹⁰¹ Podmínky pro uložení této výchovy stanoví ZSVM, dle něhož ji může soud mladistvému uložit, pokud:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána,
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.

Praxe stanoví jako podmínku pro uložení ochranné výchovy a to pravomocné odsouzení a fakt, že nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině.

Ochranná výchova bývá ukládána:

- 1) samostatně, upustil-li se od uložení trestního (k dosažení účelu ZSVM není třeba uložení trestního opatření, neboť institut ochranné výchovy zajistí lepší nápravu mladistvého),
- 2) nebo vedle trestního opatření, pokud nejsou splněny podmínky pro upuštění od jeho uložení (výjimkou zde je trestní opatření vyhoštění, problematické též uložení vedle peněžitého opatření).

Při ukládání ochranné výchovy též nutno respektovat skutečnost, že s jejím výkonem nelze začít po dovršení 18 let a trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel (nejdéle do dovršení 18. roku věku mladistvého, výjimkou je, vyžaduje-li to zájem mladistvého, pak může soud pro mládež prodloužit ochrannou výchovu do dovršení 19. roku věku). Trvání ochranné výchovy je také obecně omezeno účelem.

Ochranná výchova probíhá ve speciálních školských zařízeních pro výkon takového opatření v resortu MŠMT- společná pro výkon ochranné i ústavní výchovy dle zákona o rodině, které vytváří vhodné prostředí stimulující rozvoj dětí a mladistvých. Jde o diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav.¹⁰²

---

¹⁰¹ DIBLÍKOVÁ, S., KOTULAN, P. a J. VLACH. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 55

¹⁰² BAYEROVÁ, M. *Ústavní a ochranná výchova a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních*. Právo a rodina. 2010. č. 5/2010-12. ročník. s. 1

Jestliže je patrné, že převýchova mladistvého pachatele již pokročila a splnila část svého cíle a je zde důvodné přesvědčení, že i bez omezení, kterým je během ní podroben se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla uložena, může jí soud přeměnit za ústavní výchovu. Ústavní výchova není koncentrována do jednoho právního předpisu, hlavní zdroj této úpravy však lze najít v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Tento zákon stanoví, že soud pro mládež uloží ústavní výchovu nebo dítě svěří do péče zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc, jelikož je jejich dosavadní výchova vážně ohrožena nebo ohrožena a jiná výchovná opatření by nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemůže rodina řádnou výchovu dítěte zabezpečit. Před nařízením se soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, pokud by to bylo možné, užije se těchto institutů přednostně.

Dle ustanovení § 103 ZSVM rozhoduje-li soud o umístění dítěte do jedné z výše uvedených výchov, upraví vždy také rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dítěti, které je v jedné z těchto náhradních výchov umístěno.¹⁰³

---

¹⁰³ DIBLÍKOVÁ, S., KOTULAN, P. a J. VLACH. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 11

5.6.3. Trestní opatření

Jedná se o nejdůraznější a mladistvého nejvíce postihující prostředky, které nejcitelněji zasahují do jeho osobního života a dosavadního vedení jej, cíleně směřují stejně jako jiná opatření k dosažení účelu ZSVM. Zákonodárce výslovně stanoví, že se užívá jen tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení provinění, které jsou vyloženy v předešlých odstavcích, by zřejmě nevedly k dosažení účelu ZSVM.

Zákon zde neponechává žádné možnosti k rozšíření okruhu trestních opatření, jak je tomu u opatření jiných, je zde taxativní výčet a jiná trestní opatření uložit nelze, jde o:

a) obecně prospěšné práce (§26 odst. 1 ZSVM)- nalzáme zde několik dílčích otázek, které jsou pro mladistvé upraveny odlišně; nesmí vzhledem ke své povaze a okolnostem ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých, je zde snižená maximální výměra, která nesmí překročit polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku, což znamená, že mladistvým soud pro mládež vyměří toto trestní opatření v rozmezí od 50 do 400 hodin. Ačkoli to zákon přímo nestanoví, z praxe vychází požadavek na soud a probační úředník, který podává návrh, by měli dále při výběru druhu a místa obecně prospěšných prací přihlížet i k zájmu na nerušené přípravě mladistvého na jeho budoucí povolání.¹⁰⁴

b) peněžité opatření (§ 27 ZSVM)- jsou ukládána jen pokud je mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení trestního opatření umožňují, jde o vhodné opatření především tam, kde se mladistvý dopustil provinění motivovaného snahou o neoprávněný majetkový prospěch, nebo neoprávněně zasáhl do cizích majetkových práv.

c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 28 ZSVM)- jde v podstatě o podmíněnou formu peněžitého opatření, soud pro mládež vynese odsuzující rozsudek peněžitého opatření, ale vzhledem k osobě mladistvého,

---

¹⁰⁴ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. s. 301

zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude i tak dosaženo.

d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 a 71 TRZ) - je trestem směřujícím k odnětí vlastnického práva či jiného obdobného práva k věcem nebo k jiným majetkovým hodnotám, které jsou v zákoně předpokládaném vztahu ke spáchanému provinění. Jde především o zločinecké nástroje, ale i věci, jejichž účel je prvotně nezávadná činnost (např. videokamera). Nemajetkovou hodnotou může být například obchodní podíl, který je zneužit ke způsobení škody na majetku obchodní společnosti, ačkoliv tato možnost je u mladistvých pachatelů v praxi k vidění jen zřídka.

e) zákaz činnosti (§ 26 odst. 2 ZSVM) - lze uložit pokud to není na překážku přípravě na jeho povolání. Horní hranice se oproti obecné úpravě snižuje na pět let, zatím co dolní je s ní totožná a činí tedy jeden rok. Cílem je obdobně jako u dospělých pachatelů zájem na znemožnění pokračování v trestné činnosti prostřednictvím takové činnosti, která už byla mladistvým zneužita ke spáchání provinění. Jedná se o dočasný zákaz výkonu určitého zaměstnání, povolání, funkce či vykonávat nějakou činnost, k níž je zapotřebí zvláštního povolení nebo jejíž výkon upravují zvláštní předpisy. Obecný právní rámec nacházíme v § 73 a 74 TRZ.

f) vyhoštění (§26 odst. 4 ZSVM) - se uloží mladistvému, který není občanem ČR a vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku či jiný obecný zájem. Vyhoštění v praxi znamená odnětí cizincova práva zdržovat se na území ČR a přemístění nebo předání na území jiného státu. Soud je povinen přihlédnout též k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbát, aby tímto trestem nebyl vydán nebezpečí zpustnutí. Určení místa, kam má být mladistvý vyhoštěn a vlastní provedení nečiní soud nýbrž orgány Policie České republiky. Nepodaří li se zjistit státní příslušnost mladistvého, byl li mu udělen azyl nebo doplňková ochrana, má na území ČR povolen dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí nebo ve státě kam má být vyhoštěn mu reálně hrozí pronásledování pro jeho rasu,

příslušnost k etnické či sociální skupině, národnost, politické či náboženské smýšlení a vyznání, nebo pokud je možné, že by mu v zemi kam má být vyhoštěn hrozilo mučení či jiné nelidské zacházení s jeho osobou je vyhoštění vyloučeno.

g) domácí vězení (§ 60 TRZ)- ačkoli ZSVM nijak nemodifikuje úpravu ukládání tohoto trestu vůči mladistvému pachateli, neznamená to, že by měly být ignorovány zásady pro trestání mladistvých, které zohledňují specifika dospívajících a kladou proto mnohem větší důraz na výchovně preventivní působení než u dospělých pachatelů. Konkrétně by to mělo znamenat neomezování zapojení mladistvého v zájmových kroužcích, sportovních klubech a podobných sdružení či aktivitách.¹⁰⁵ Tento druh trestu je poměrně dost moderní a je vhodnou alternativou k trestu odnětí svobody u těch pachatelů, kteří k tomu mají jisté požadované dispozice. Jde především o povahu a závažnost spáchaného přečinu, osobě a poměrům mladistvého pachatele, ale oproti přihlídnutí ke skutečnostem obecné povahy i přihlídnutí k dosaženému věku, což je zde velmi důležitým faktorem. Trest domácího vězení spočívá v povinnosti mladistvého zdržovat se v určeném obydlí v době od 20:00 do 5.00 hodin. Soud může tento časový úsek s přihlídnutím k poměrům pachatele upravit vzhledem k individualizaci trestu. Také může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti a též některá z výchovných opatření směřující k tomu aby vedl řádný život.¹⁰⁶ Zpravidla je mu soudem též uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu. Trest je ukládán pachatelům starším 15 let, přičemž doba trvání trestu může být stanovena až na dva roky.

h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 26 ZSVM) - jde o nově zavedený alternativní trest, který se stal součástí právního systému od 1. 1. 2010 a je určen zejména problémovým fotbalovým fanouškům a pachatelům, kteří se dopouštějí trestné činnosti v souvislosti s konáním sportovních, kulturních

---

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I: komentář: § 1-139*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 714-715.

¹⁰⁶ HULÁN, P. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1. 1. 2010*. Právo a rodina. 2010. č. 1/2010-12. ročník. s. 16-20

a jiných akcí.¹⁰⁷ ZSVM stanoví, že za podmínek stanovených v trestním zákoníku může soud pro mládež mladistvému uložit tento druh trestu, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let.

Soud pro mládež může vedle trestního opatření zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložit i vhodná výchovná opatření. Specifikaci tohoto trestu však neupravuje a proto je nutné vycházet z obecné úpravy v trestním zákoníku viz. § 76, který stanoví, že jde o snahu zabránění další trestné činnosti prostřednictvím zamezení přístupu pachatele na daný typ akce, přičemž zajištění tohoto zákazu je v kompetenci PMS. Klíčová je zde především spolupráce všech zainteresovaných subjektů, které by se měli na zajištění trestu podílet, jedná se tedy o PMS, Policii ČR, organizátory zakázaných akcí a poskytovatelů specifických programů, jejichž absolvování může být odsouzenému soudem stanoveno.

i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu - podmíněné odsouzení

(§ 33 ZSVM) - zkušební dobu činí pouze 1 až 3 roky. I pokud zavdal mladiství příčinu k nařízení odnětí svobody, může soud ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, ale zároveň musí:

1. stanovit dohled, pokud ještě stanoven nebyl,
2. prodloužit zkušební dobu, ale max. o dva roky a nesmí celkově překročit 5 let,
3. uložit další výchovné opatření.

j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem (§ 33 ZSVM) – dohledem se zde rozumí dohled probačního úředníka, podmínky jsou stejné jako u odnětí svobody podmíněně.

k) odnětí svobody nepodmíněné (§ 55 TRZ) - trest nepodmíněného odnětí svobody by mělo být používáno jako ultima ratio jen ve výjimečných, závažných případech, kdy již byla v minulosti vůči tomuto mladistvému použita mírnější opatření, která se ukázala jako neúčinná, nebo tam, kde lze usuzovat, že by byli jiné opatření k ochraně společnosti zjevně nedostačující (u mladistvých se trestní

---

¹⁰⁷ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a D. DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. vyd. 1. Praha: Portál, 2010. s. 160.

sazby odnětí svobody stanovené v TRZ snižují na polovinu, horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok).

Ani nepodmíněný trest odnětí svobody však nepostrádá výchovnou funkci, její realizaci představuje systém aktivit, podmínek a zásad. Výchovná funkce je realizována v procesu zacházení s odsouzeným mladistvým pachatelem, který se odvíjí ve vymezeném rámci a za přesně stanovených podmínek. Řeší se tak jejich problémy a odsouzený se vede k práci, vzdělání a samostatnosti. Dále je aktivně působeno na jeho chování, názory a vývoj aby se po propuštění stal plnohodnotným členem společnosti.¹⁰⁸

5.7. Opatření ukládaná dětem mladším patnácti let

Vzhledem k faktu, že dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné, liší se i opatření ukládaná jim a mladistvým. Dopustí-li se takové dítě činu jinak trestného, soud pro mládež mu uloží vhodné opatření z těch, které jsou uvedeny v § 93 ZSVM (jednání, které je jiným protiprávním činem se posuzuje a projednává podle obecných předpisů). Tyto opatření s určitými odchylkami korespondují s opatřeními výchovnými a ochrannými ukládaných mladistvým. Jelikož zde hovoříme o osobách trestně neodpovědných, nelze ve vztahu k nim ani subsidiárně používat právní úpravu obsaženou v TRZ. Rozhodujícím faktorem pro ukládání opatření dle hlavy třetí ZSVM je doba spáchání činu jinak trestného [§ 2 odst. 1 písm. b) a c), § 5 odst. 2, § 89 odst. 2, § 93 odst. 1].

§ 93 ZSVM stanoví, že dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření tato opatření:

- a) výchovnou povinnost** (obdobně jako u mladistvých viz. § 18 ZSVM),
- b) výchovné omezení** (obdobně jako u mladistvých viz. § 19 ZSVM),
- c) napomenutí s výstrahou** (obdobně jako u mladistvých viz. § 20 ZSVM),
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče** [§ 93 odst. 1 písm. d)],

---

¹⁰⁸ ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 134

- opatření, které se podobá probačnímu programu, programy jsou zaměřeny především na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a mají samozřejmě působit i preventivně,

e) dohled probačního úředníka (obdobně jako u mladistvých viz. § 16 odst. 1, 2 a 3 a § 80 odst. 1, 3, 4 a 5 ZSVM), probační úředník při výkonu dohledu také pravidelně navštěvuje dítě ve škole a v jeho bydlišti,

f) ochrannou výchovu [§ 93 odst. 1 písm. f), odst. 2 a 3], soud pro mládež ji ukládá dětem, které již překročili hranici dvanáctého roku, a spáchaly čin, za nějž TRZ dovoluje uložit výjimečný trest nebo odůvodňuje-li to povaha činu. „*K uložení fakultativní ochranné výchovy dítěti mladšímu patnácti let podle § 93 odst. 3 ZSM se vyžaduje splnění dvou kumulativně stanovených podmínek. Jednak musí být takové opatření nezbytně nutné k zajištění řádné výchovy dítěte, jednak její uložení je odůvodněno povahou spáchaného činu jinak trestného.*“¹⁰⁹

g) ochranné léčení [§ 93 odst. 1 písm. g), odst. 4 a 5 a § 95a], je specifické tím, že reciproční úprava není obsažena, jak by se dalo očekávat v hlavě druhé ZSVM, ale v trestním zákoníku. ZSVM však v hlavě třetí specificky upravuje předpoklady pro užití tohoto institutu vůči dětem mladším patnácti let a trestně neodpovědným mladistvým, dále je zde obsažen způsob jeho užití a jeho výkon.¹¹⁰ Ukládá jej soud pro mládež na základě výsledku předchozího vyšetření duševního stavu dítěte, jestliže spáchalo čin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo pod vlivem návykové látky a jeho pobyt na svobodě lze mít důvodně za nebezpečný. Léčení je jednak ústavní nebo ambulantní, ukládá se to, které je podle povahy nemoci a léčebních možností nejvhodnější. Stejně jako u mladistvých pachatelů délka takového léčení trvá tak dlouho, dokud to jeho účel vyžaduje, což je soudem pro mládež nejméně jedno za dvanáct měsíců přezkoumáváno. Je zřejmé, že ústavní ochranné léčení v případě opravdu nebezpečného a nepřičetného mladistvého pachatele je jediným účinným prostředkem k zajištění ochrany společnosti.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.04.2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008, www.nsoud.cz

¹¹⁰ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. *Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let.* Trestně právní revue. 2011. č. 11/2011. s. 311

¹¹¹ LATA, J. *Účel a smysl trestu.* 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007. s. 101

5.8. Řízení v trestních věcech mladistvých

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje řízení v trestních věcech mladistvých v díle sedmém, hlavy druhé § 36 až § 88 a pokud nestanoví jinak, postupuje se dle TRŘ. Řízení v trestních věcech mladistvých je tedy veškeré řízení podle ZSVM. Vyšetřování, projednávání i rozhodování v trestních věcech mladistvých je upraveno v § 59 až § 88 a v návaznosti na to i ustanovení obsažená v TRŘ, který je obsahuje v § 157 až § 179h, kde je zakotveno přípravné řízení a § 180 až § 365, kde nacházíme řízení před soudem. Co se vztahu speciální úpravy týče nejprve je třeba zohlednit ustanovení v § 73, které stanoví, kdy se zvláštních ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých neužije:

- v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější, nebo – zde se dle komentářů k zákonu jedná o vícečinný souběh trestných činů (stejnorodý i nestejnorodý). A oproti tomu toto ustanovení nedopadá na provinění pokračující, trvající nebo hromadné, pokud některé útoky byly spáchány před dovršením a některé po dovršení osmnáctého roku věku, zda je tedy skutek dokonán po dovršení osmnáctého roku věku a pachatel tedy nespáchal provinění jako mladiství, ale jako dospělý.
- bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení devatenáctého roku mladistvého – bez ohledu na dobu spáchání činu, mladiství už dovršil devatenáct let, a proto již není třeba procesních zvýhodnění, která jsou stanovena v návaznosti na rozumovou a mravní vyspělost.
- ustanovení tohoto zákona o účasti orgánu sociálně-právní ochrany dětí se neužije, jestliže se úkon provádí po dovršení devatenáctého roku věku mladistvého – taková účast je rovněž omezena ve vztahu k věku mladistvého a to tak, že trvá jen do dovršení devatenácti let věku mladistvého a po překročení této věkové hranice příslušný orgán již nemůže vykonávat žádná procesní oprávnění. Důvodem je hlavně to, že v této době již nemá orgán sociálně-právní ochrany dětí na mladistvého vliv, a postrádá o něm i potřebné informace.¹¹²

---

¹¹² ŠÁMAL, P., H. VÁLKOVÁ, M. HRUŠÁKOVÁ, A. SOTOLÁŘ a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. s. 608-609

Ve věcech mladistvých pachatelů, neboli řízení proti nim jsou specifické zejména několika odchylkami od obecné úpravy, tyto odchylky právě vymezuje ZSVM a v některých případech jak již je výše zmíněno i TRŘ, jedná se o zásady, které ovlivňují řízení a které jsou v této práci již podrobně probírané a dále jde především o tyto ustanovení:

1) Osobní a odborné požadavky, které jsou kladeny na osoby, které se podílejí na řešení trestních věcí mládeže stanoveno v § 36 ZSVM. Jde o požadavek na soudce, státní zástupce, příslušníky policejních orgánů a pracovníci PMS. Vyžaduje se dostatek životních zkušeností a obeznámení se všemi rozhodnými otázkami souvisejícími s vývojem a výchovou mládeže. Tuto dikci lze nalézt již na počátku zákona a to v § 3 odst. 8 mezi základními zásadami, kde je stanoveno, že tyto osoby musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Dále je zde stanoven požadavek spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s PMS podložený také § 3 odst. 4 ZSVM.

Probační a mediační službě už jsem se věnovala v předešlých kapitolách a proto bych se nyní pozastavila nad orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který hraje v řízení proti mladistvému neméně důležitou roli.

Postavení a činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí je upraven v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Smyslem činnosti tohoto orgánu je zjevně především ochrana práv a vývoje dítěte, ochrana oprávněných zájmů dítěte a působení k obnovení narušených funkcí rodiny. Jde však i o orgán, který je v řízení pověřen zjišťováním poměrů mladistvého a vypracovává podobně jako PMS podrobné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci pachatele čímž je zřejmé, že požadavky na pracovníky OSPOD, jsou vzhledem k jejich postavení ještě intenzivnějšího charakteru. Jde o lidi s odbornými znalostmi a bohatými zkušenostmi.

Zvláštní průpravu policie činné v trestním řízení proti mladistvým zajišťují specialisté úřadu služby kriminální policie a vyšetřování pro specialisty úřadu služby kriminální policie a specialisté krajského ředitelství v rámci své působnosti pro specialisty zařazené na nižších úrovních řízení policie. Policisté by pak měli zajistit, aby úkony byly speciálně prováděné na místě, které s ohledem na

okolnosti případu a duševní a mravní vývoj nezletilého pachatele může přispět ke správnému provedení úkonu a hlavně k dosažení žádoucího výsledku.¹¹³

2) Místní příslušnost soudu, před kterým se řízení proti mladistvému koná, se řídí § 37 až § 39 ZSVM, což je rozdílná úprava od § 18 až § 26 TRŘ, který příslušnost upravuje obecně pro dospělé pachatele. Dle ZSVM řízení koná soud pro mládež (a ne obecný soud, což by byla neodstranitelná procesní vada¹¹⁴). Prvotním hlediskem je příslušnost určená podle místa, kde má mladistvý stálé bydliště, a nemá-li je, tak podle místa, kde se fakticky zdržuje nebo kde pracuje. Nelze-li žádné takové místo zjistit nebo jsou-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu bylo provinění spácháno a nejde-li místo činu zjistit, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu čin vyšel najevo.¹¹⁵

Místně příslušný soud pro mládež může věc postoupit z důvodů uvedených v ustanovení § 39 ZSVM, což představuje výjimku z pravidel o místní příslušnosti soudu v řízení proti mladistvému a je možné v kterémkoli stadiu řízení před soudem pro mládež. Tento postup je však podmíněn zjištěním, že postoupení věci jinému soudu bude ku prospěchu mladistvého a konání trestního řízení se zřetelem na zájmy mladistvého bude u nového soudu nejúčelnější.¹¹⁶ Je zde patrná návaznost na úpravu § 295, podle které mohl příslušný soud postoupit věc soudu, v jehož obvodě mladiství bydlel, nebo soudu u něhož bylo konání tr. řízení s ohledem na zájmy mladistvého nejvhodnější.

3) Jednání s mladistvými je pro orgány činné v trestním řízení speciálním posláním, jsou povinné přihlížet k jejich věku a mentální vyspělosti a šetřit jejich osobnosti, jednat s mladistvými tak jak to vyžaduje zájem na jejich dalším řádném vývoji. Tyto úkony provádí zpravidla policejní orgán určený k úkonům v trestních

---

¹¹³ Závazný pokyn policejního prezidenta, č. 169 ze dne 28. prosince 2009, o činnosti na úseku mládeže.

¹¹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 02.02.2005. sp. zn. 8 To 14/2005, www.beck-online.cz

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 20.12.2006, sp. zn. 8 Td 62/2006, www.nsoud.cz

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 14.05.2008, sp. zn. 8 Td 22/2008, www.nsoud.cz

věcech mladistvého, státní zástupce, který je specializován na věci mládeže a soudce soudu pro mládež.

4) Mladiství má specifická práva, která jsou zakotvena v § 42 ZSVM jako například právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu.

Dalším specifikem je nutná obhajoba, o obhajobě pojednává § 44 ZSVM dle něhož obhájcem mladistvého nemůže být ten, kdo současně zastupuje osobu, jejíž zájmy si odporují se zájmy mladistvého, a ten, kdo byl mladistvému jako obhájce takovou osobou zvolen. Nutnou obhajobu ZSVM oproti TRŘ posouvá již do fáze před zahájením trestního stíhání.¹¹⁷ Mladiství má tedy právo na obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit, dále ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání a v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, a to do dovršení osmnácti let věku.

Všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání.

5) Zájmy a práva poškozeného jsou vyjádřeny v § 45 ZSVM a hrají v řízení důležitou roli. Orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny přihlížet k oprávněným zájmům poškozeného, poučit ho o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění; státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu posoudí vhodnost a účelnost některého ze zvláštních způsobů řízení vedoucích mimo jiné k náhradě škody nebo jinému odčinění škodlivých následků činu. Poškozený, jehož adresa pobytu, sídla nebo místa podnikání je známa, musí být příslušným orgánem činným podle tohoto zákona vyrozuměn, jestliže

---

¹¹⁷ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. s.

mladistvý prohlásí, že je připraven škodu vzniklou činem nahradit, jinak odčinit nebo přispět k narovnání škodlivých následků činu. Totéž platí v případě, že mladistvý na sebe vezme povinnost, která se bezprostředně dotýká zájmů poškozeného. Poškozeným se zde rozumí ten, komu mladistvý proviněním způsobil škodu na zdraví, majetkovou škodu, nemajetkovou újmu nebo ten, na jehož úkor se mladistvý obohatil. Dle § 43 TRŘ je poškozený také oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil mladistvému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které mladistvý na jeho úkor proviněním získal.

6) Vazba u mladistvého je mimořádným zajišťovacím prostředek, mladistvý může být vzat do vazby jediné tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Vazbu lze nahradit jednak procesními prostředky stanovenými v TRŘ [záruka zájmového sdružení občanů § 3 odst. 2, nebo i jednotlivé důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování mladistvého § 73 odst. 1 písm. a), dohledem probačního úředníka § 73 odst. 1 písm. c), přijetím peněžité záruky § 73a odst. 1, 2, nebo písemným slibem mladistvého § 73 odst. 1 písm. b), umístěním a v péči důvěryhodné osoby § 50] anebo neprocesní prostředky (umístěním ve výchovném zařízení nebo využití včasné pomoci probačního úředníka).

Co se udělování vazby mladistvým pachatelům týká, velkou roli zde hraje princip zdrženlivosti a přiměřenosti, jelikož jak ze základních požadavků ZSVM vyplývá, nelze vazbu mladistvému pachateli ukládat tak jako dospělému. Jde tedy o opatření zcela výjimečné a striktně omezené zákonem, neboť již samotné vzetí do vazby a poté pobyt ve vazbě může mít na mladistvou osobu velmi nepříznivý vliv.

Specifická úprava tohoto institutu se nalézá v § 46 ZSVM, který stanoví, že o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého je třeba bez zbytečného odkladu vyrozumět jeho zákonného zástupce, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí; jde-li o mladistvého, kterému byla uložena ochranná výchova, vyrozumí se o tom výchovné zařízení, ve kterém vykonává ochranou výchovu.

Cílem vazby je dočasné omezení osobní svobody a znemožnění zmaření nebo ztížení dosažení účelů řízení v trestních věcech mladistvých. Účelem vazby

je také zajištění osoby mladistvého pro řízení v trestních věcech mladistvých z důvodu, aby bylo náležitě zjištěno a projednáno jím spáchané provinění a aby se vůči němu užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchaní provinění zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho proviněním.

Obecné podmínky, které musí být splněny, pro vzetí do vazby stanoví § 68 odst. 2 TRŘ - do vazby nelze vzít obviněného mladistvého, který je stíhán pro úmyslné provinění, na které zákon stanoví trestní opatření odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro provinění spáchané z nedbalosti, na které zákon stanoví trestní opatření odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

Před vzetím do vazby je mladistvý většinou zadržen a policie nebo státní zástupce provádí potřebné úkony a poté do 48 hodin je státní zástupce povinen předat mladistvého pachatele soudu s návrhem na vzetí do vazby, nebo neshledá-li pro to dostatečný důvod propustí jej na svobodu. Soud je v souladu s požadavky na řízení ve věcech mladistvých pachatelů rovněž časově limitován a to 24 hodinami, do kterých musí rozhodnout o vzetí do vazby nebo propuštění. Další podmínkou stanovenou v § 51 ZSVM je, že pokud je mladistvý pachatel zadržen v době, kdy ještě nedosáhl osmnáctý rok svého věku, musí být z důvodů ochrany jeho osobnosti a zamezení negativních vlivů ostatních dospělých pachatelů na něj umístěn pokud možno odděleně.

7) Zvláštní zájem na ochraně soukromí a osobnosti mladistvého odůvodňuje upřednostnění utajení informací týkajících se provinění mladistvého před zásadou veřejnosti trestního řízení. Je to zejména z důvodů vycházejících ze zásadních zásad ZSVM, které staví na zájmech co nejdůslednějšího odstranění škodlivých vlivů řízení na mladistvého, vlivů difamujících jeho osobu a vychází i ze zásady presumpce neviny, která je ústavně zakotvena. Postupuje se tedy tak, že dokud není trestní stíhání pravomocně skončeno lze odhalovat jen takové informace,

kteře neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého včetně jeho osobních údajů.¹¹⁸ V praxi se tedy zakazuje a postihuje zveřejnění informací, ve kterých je uvedeno jméno a příjmení mladistvého, nebo informaci, která by mohla vést k identifikaci chráněné osoby. Výjimkou lze shledat poskytování informací, které je nutno zveřejnit při pátrání po mladistvém a sdělování těchto informací probačním úředníkem pokud je jejich sdělení nutné pro získání informací, které jsou nezbytné k vypracování zprávy o mladistvém. Avšak osoby, kterým jsou takové informace sděleny, tím spadají pod okruh osob, na které dopadá tento zákaz, o čemž musí být poučeny.

Dle § 54 se hlavní líčení a veřejné zasedání mohou z důvodu ochrany soukromí a osobních údajů mladistvého účastnit pouze osoby, které jsou zákonem taxativně stanoveny a to následovně: obžalovaný mladistvý, jeho dva důvěrníci, obhájce, zákonní zástupci, příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený a popřípadě jeho zmocněnec, případní svědci, znalci, tlumočníci, příslušný OSPOD, úředníci, probační a mediační služby a zástupce školy nebo výchovného zařízení. Výjimku zde tvoří projevení přání mladistvého, aby bylo hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně, což musí učinit návrhem.

Tento zákaz postihuje také a především veřejné sdělovací prostředky, což se v praxi projevuje zejména zákazem publikování informací o průběhu líčení nebo veřejného zasedání. Jde o takové informace, které by byť jen mohli vést k odhalení totožnosti mladistvého a proto je prováděna pomyslná cenzura textu nebo vyobrazení týkajících se totožnosti mladistvého (§ 54 odst. 2 ZSVM).

Rozsudek je vyhlašován veřejně v hlavním líčení a v přítomnosti mladistvého včetně možnosti, že by byl odsuzující rozsudek uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích, nelze tím však obejít zákaz uvedení jména a příjmení mladistvého.

8) Zjištění poměrů mladistvého je zakotveno v § 55 ZSVM, který stanoví, že orgány činné podle tohoto zákona povinny se zvláštní pečlivostí objasňovat a dokazovat příčiny jejich provinění a skutečnosti významné pro posouzení

---

¹¹⁸ ČADOVÁ, A. *Posílení ochrany poškozeného v trestním řízení od 1. dubna 2009*. Právo a rodina. 2009. č. 4/2009-11. ročník. s. 1

osobních, rodinných i jiných poměrů mladistvého a proto musí postupovat především ve shodě se zájmem na těchto zjištěních s veškerou pečlivostí, musí provést všechna šetření potřebná pro poznání osobnosti a dosavadního způsobu života mladistvého, jakož i prostředků vhodných k jeho znovuzачlenění do společnosti a zamezení opakování provinění.

Kromě výše zmíněných otázek je třeba zjištění i stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu, poměry i prostředí, v němž žil a byl vychován, jeho chování před spácháním provinění a po něm a jiné okolnosti důležité pro volbu prostředků vhodných pro jeho nápravu, včetně posouzení toho, zda a v jakém rozsahu má být uloženo výchovné opatření, ochranné opatření nebo trestní opatření. Tyto zjištění jsou však převážně dožadována na orgánu sociálně-právní ochrany dětí (ten zjišťuje především osobní anamnézu mladistvého – věk, stupeň jeho zralosti, rodinné poměry, vztah mladistvého k rodičům a vliv širší rodiny a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce jako i chování a prospěch ve škole, je-li zaměstnán- obdobně zjišťuje faktory v zaměstnání), případně též Probační a mediační službě (jejím úkolem bývá zejména analýza příčin provinění či činu jinak trestného, postoj mladistvého vůči protiprávnímu činu a jeho ochotě a snaze k odškodnění poškozeného, vyhodnocuje rizika sociálního selhání za účelem navržení nejvhodnějšího opatření, zjišťuje postavení poškozeného včetně jeho zájmů, potřeb a přístupu ke zprostředkování mediace). Oba orgány úzce spolupracují, což zesiluje účinnost jejich posláních, výchovné působení a v neposlední řadě i šetření kapacity pracovníků obou orgánů.

9) Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého je vypracována je-li nezbytné zjistit podrobnější informace pro další postup řízení a pro uložení nejvhodnějšího opatření pro mladistvého pachatele. Východiskem je § 56 ZSVM, který dále stanoví, že vypracování podrobné zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situaci mladistvého uloží předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně též Probační a mediační službě. Omezení oprávněných orgánů k vyžádání je patrně důvodné vzhledem k tomu, že jde o podklad, který by neměl být využíván

např. policejními orgány, ty vycházejí ze zjištění poměrů mladistvého, což si může vyžádat kterýkoliv orgán činný v trestním řízení proti mladistvému.

Zákon stanoví striktně podmínky, požadované na takovou zprávu; zpráva musí být písemná, pokud předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce neurčí jinak, a musí obsahovat zejména věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, dále jeho postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu mladistvého k jeho rodičům, stupeň vlivu rodičů na něho a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole, a je-li zaměstnán, i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, jakož i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého. Takovéto podrobné informace o mladistvém je třeba zjišťovat především v těch případech, kdy je nutné zjistit, zda je možné užít alternativních postupů (odstoupení od trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání či schválení narovnání) a popřípadě ke vhodnému výběru a uložení ochranného, výchovného či trestního opatření a popřípadě i jejich možných kombinací, dále je tato zpráva stěžejním podkladem pro závěrečné rozhodování soudu či státního zástupce.

Ačkoliv by se významově dala zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého srovnávat s institutem zjištění poměrů, jsou na ni kladeny zřetelně vyšší obsahové požadavky, které jsou zde popsány mnohem podrobněji. Nutno však podotknout, že v praxi prozatím přesto dochází k nesplnění všech požadovaných zjištění.¹¹⁹ Dalším zjevným rozdílem je, že zjištění poměrů mladistvého je prováděno vždy, tedy v každé trestní věci mladistvého, zatím co zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého se zpracovává jen ojediněle z důvodů, které jsou zde již vytyčeny.

Kromě těchto dvou institutů lze využívat při posuzování odpovědnosti mladistvého pachatele i odborná vyjádření od pedagogicko-psychologických

---

¹¹⁹ VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, D. a Š. BLATNÍKOVÁ. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 23-24

poraden, diagnostických ústavů či znalecký posudek psychologa. Státní zástupce má také za úkol dbát na dostatečné odborné posouzení, což činí přibráním znalců z odvětví psychologie či sexuologie k náležitému posouzení duševního stavu mladistvého.

10) Výslech mladistvého, je procesní formou k získávání nositele výpovědi jako nositele důkazů¹²⁰, probíhající v souladu s § 57 ZSVM, který je zatížen na ohleduplné zacházení a šetření práv mladistvého pachatele. Toto ustanovení navazuje na § 41 odst. 1 ZSVM, které stanoví, že při provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých jednat se všemi osobami na úkonu zúčastněnými tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení a vždy je nutno šetřit jeho osobnosti. Státní zástupce má dbát na to, aby policejní orgány v přípravném řízení zacházely s mladistvým ohleduplně, vyhnuly se narušení jeho psychické a sociální rovnováhy a jeho další vývoj byl co nejméně ohrožen.

Další procesní odchylky lze spatřovat v omezené možnosti konfrontace mladistvého a to, že ji lze provádět až před soudem pro mladistvé, čímž je vyloučena v přípravném řízení. Důvodem je zejména, odstranění možného negativního ovlivňování výpovědi mladistvého, což je možno odvozovat od faktu, že je u něj možnost zvýšené sugestibility, nedostatek životních zkušeností, strach z druhé osoby nebo nadměrného respektu vůči ní.

11) Vyšetření duševního stavu je namístě, vznikne-li důvodná pochybnost, že mladistvý v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby rozpoznal jeho nebezpečnost pro společnost nebo aby své jednání mohl ovládat, či je zde podezření na duševní poruchu. § 58 ZSVM, na rozdíl od obecné úpravy obsažené v § 116 TRŘ, se u mladistvého pachatele provádí vyšetření duševního stavu dvěma znalci; znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii. Původně ZSVM vyžadovalo dva posudky z oboru dětské psychiatrie, avšak novelou provedenou zákonem č 41/2009 Sb. došlo ke změně přibráním znalce z oboru psychologie, čímž se jednak odbourala problematika nežádoucího prodlužování

---

¹²⁰ SPURNÝ, J. *Psychologie výslech*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 15

řízení z důvodů nedostatku znalců z oboru psychiatrie a také došlo ke komplexnějšímu přístupu k posouzení duševního stavu mladistvého. Praxe ukazuje, že šlo o důležitý krok, jelikož závěry psychologického posudku jsou velmi užitečné, ojasňují osobní rysy, inteligenční proporce mladistvého pachatele, jeho předurčenost k afektivnímu jednání, objasňuje i jeho myšlenkové pochody a důsledky prostředí ve kterém vyrůstal a žije. Lhůta, po kterou může toto pozorování probíhat je zde zkrácena na jeden měsíc, do kterého by měl být předložen odborný posudek, je zde však možnost na žádost znalců nebo na návrh státního zástupce lhůtu o další měsíc prodloužit.

12) Přípravné řízení je charakteristické posílením postavení státního zástupce, který zde vykonává dozor a je odpovědný za průběh. Státní zástupce tedy dbá na dodržování základních zásad trestního řízení dle ZSVM a všechny zásady, které jsou zakotvené v trestním řádu a souvisí s přípravným řízením. Je povinen si počínat zejména tak, aby od počátku bylo možno využít přiměřená opatření a zvláštní způsoby řízení.

Policejní orgán činný v přípravném řízení je vázán pokyny státního zástupce. Je povinen postupovat a organizovat svou činnost tak, aby co nejefektivněji a nejrychleji objasnil okolnosti případu a aby tím přispěl k zjištění důvodnosti trestního stíhání. Za činnost policie je odpovědný vedoucí pracovník, který řídí a kontroluje činnost policie a u vážnějších případů osobně kontroluje jejich práci.¹²¹

Oba orgány zjišťují důvody pro zahájení trestního stíhání, jakož jsou zjišťování pachatele a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a dojdou li k závěru, že tu takové fakta existují je trestní stíhání usnesením policejního orgánu dle § 160 odst. 1 zahájeno, a mladistvý proti němuž se vede, je od tohoto okamžiku označován jako obviněný. Po zahájení trestního řízení je o tomto kroku třeba bezprostředně informovat zákonného zástupce mladistvého, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační službu, většinou se jedná o doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvého.

---

¹²¹ Závazný pokyn policejního prezidenta, č. 30 ze dne 21. dubna 2009, o plnění úkolů v trestním řízení.

13) Hlavní líčení a veřejné zasedání, navazují na předběžné projednání obžaloby, pokud však neskončí podmíněným zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupením od trestního stíhání, což jsou tak zvané zvláštní způsoby řízení obsažené v § 307 a 308, § 309 až 314 TRŘ a § 68, 69, 70, 71 ZSVM. Hlavní líčení a veřejné zasedání nalézáme v § 64 až 65 ZSVM. Tato zvláštní úprava obsahuje odchylky od obecné úpravy hlavního líčení § 198 a následující TRŘ a veřejného zasedání § 232 a následující TRŘ. Zabezpečuje co neširší uplatnění výchovného vlivu hlavního líčení a také je zde snaha o odstranění okolností, které by mohly mít na mladistvého škodlivý dopad. Je zde stanovena především podmínka nemožnosti konání hlavního líčení v nepřítomnosti mladistvého, pokud však není prohlášen za uprchlého. O hlavním líčení a veřejném zasedání je třeba vyrozumět též příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Státní zástupce musí být i při veřejném zasedání vždy přítomen. Z důvodů ochrany soukromí mladistvého se koná převážně neveřejně, pokud o opak nepožádá mladistvý osobně. Zástupce příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí má právo činit v hlavním líčení a veřejném zasedání návrhy a dávat vyslychaným otázky. V průběhu celého hlavního líčení a veřejného zasedání dbá předseda senátu především ochrany zájmů mladistvého obviněného a zájmů poškozeného.

Soud pro mládež při rozhodování přihlíží mimo jiné také k okolnostem vyplývajícím ze zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situaci mladistvého. Rozhodování soudu pro mladistvé může skončit několika způsoby upravenými v § 221 až 230 TRŘ nebo může soud také od trestního stíhání odstoupit viz, § 65 odst. 2 ZSVM. Opis rozsudku se musí doručovat vždy též příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační službě.

14) Opravné prostředky jsou stejné jako u dospělých pachatelů, speciální odchylky nalézáme v § 72 ZSVM, který rozvíjí úpravu řádných a mimořádných opravných prostředků, které jsou obsaženy v TRŘ (odvolání § 245 a další, dovolání § 265, stížnost § 142 a další, obnova řízení § 277, stížnost pro porušení zákona § 266 a další, odpor dle se u mladistvých neužije, jelikož trestní příkaz proti mladistvému se nepřipouští).

Prioritou ZSVM je zajistit plnou realizaci práv mladistvého obviněného a s přihlédnutím k tomu, že mladistvý obvinění není adekvátně schopen díky svému věku plně samostatně realizovat svou obhajobu, je zde zákonem stanovena obhajoba povinná a rozšiřuje se zde také okruh osob, které jsou oprávněné ve prospěch mladistvého podávat opravné prostředky.¹²² Opravné prostředky v první řadě může podávat sám mladistvý, proti kterému se řízení vede, osoby stanovené v trestním řádu (státní zástupce, příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh) a dále ve prospěch mladistvého může podat, a to i proti jeho vůli a bez souhlasu jeho zákonného zástupce, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Lhůta k podání opravného prostředku mu běží samostatně. Smyslem rozšíření základního okruhu stanoveného TRŘ je zesílení záruky práva na obhajobu což garantuje vyšší stupeň pravděpodobnosti spravedlivého rozhodnutí.

15) Výkon rozhodnutí je upravován § 74 až 88 ZSVM. Jestliže zde není ustanovení zvláštní, postupuje se pro výkon ochranných a trestních opatření obecných ustanovení trestního řádu. Jsou zde tedy stanoveny jen zvláštní úpravy podmínek výkonu některých meritorních rozhodnutí a opatření pro takové případy, kterým by byl postup podle obecné úpravy pro dospělé na újmu a byl by v rozporu se základními požadavky ZSVM. Jde především o § 77, který stanoví zvláštní důvod odklonu výkonu trestního opatření odnětí svobody u mladistvého. Je zde zakotvena možnost odkladu výkonu trestu nepřevyšující jeden rok na návrh mladistvého, podložený důvody dokončení jeho vzdělání nebo jiné přípravy k povolání, nejdéle však na dobu dvou let. A jestliže mladistvý v době odkladu nespáchal žádné provinění ani trestný čin a úspěšně dokončil své vzdělávání nebo jinou přípravu k povolání, může soud pro mládež s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného provinění, k délce vzdělání nebo jiné přípravy k povolání, osobě mladistvého a jeho poměrům rozhodnout o upuštění od výkonu odnětí svobody.

Dále je zde stanovena možnost mladistvého podmíněně propustit z výkonu odnětí svobody i dříve, než vykoná polovinu nebo dvě třetiny trestu odnětí

---

¹²² ŠUBRT, J. *Trestní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 59

svobody, je tu však podmínka, že takové upuštění musí navrhnout státní zástupce nebo ředitel věznice za podmínek stanovených v trestním zákoně. Poté je stanovena zkušební doba na adekvátní období činící jeden rok až pět let viz § 78 ZSVM.

Je zde zakotvena i možnost změny či zrušení výchovných opatření, o které rozhoduje ve veřejném zasedání okresní soud pro mládež, který takové opatření uložil, podnětem je návrh státního zástupce, probačního úředníka nebo příslušného OSPOD, soud tak však může rozhodnout i bez zmíněného návrhu. V § 83 až 87 ZSVM je upraveno rozhodování o upuštění od výkonu ochranné výchovy, o propuštění z ochranné výchovy, o podmíněném umístění mimo výchovné zařízení, o prodloužení ochranné výchovy a o změně ochranné výchovy.

V neposlední řadě ustanovení § 88 ZSVM popisuje podmínky pro zahlazení odsouzení. Toto ustanovení zajišťuje provedení rozhodnutí ve smyslu § 35 odst. 2 ZSVM, podle kterého o zahlazení odsouzení mladistvého k odnětí svobody převyšující jeden rok rozhoduje soud pro mládež, který zohledňuje chování mladistvého pachatele ve výkonu odnětí svobody. Odnětí svobody, které nepřevyšuje jeden rok, se takto nezahazuje, jelikož se na něj ze zákona po jeho výkonu (nebo bylo-li od výkonu takového trestního opatření nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno) hledí jako by nebyl odsouzen. O zahlazení odsouzení mladistvého rozhoduje předseda senátu (samosoudce) soudu pro mládež, který rozhodoval ve věci v prvním stupni a k takovému úkonu je povinen i bez návrhu. V této dikci lze spatřovat odchylku od obecné úpravy, jelikož dle § 363 TRŘ o zahlazení odsouzení musí dospělý pachatel, zájmové sdružení nebo osoby, které by mohli ve prospěch odsouzeného podat odvolání, žádat. I přes to může podat návrh na zahlazení odsouzení např. státní zástupce, probační úředník či příslušný OSPOD, který může návrh podat i proti vůli mladistvého.¹²³

---

¹²³ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. S. 693-695

5.9. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

Nastane li situace, kdy je třeba řešit protiprávní jednání dítěte mladšího patnácti let, tedy takové situace, kdy se dítě dopustí činu jinak trestného je započato řízení, které se dělí obdobně jako u mladistvých pachatelů do dvou fází. První fáze není speciálně upravena v ZSVM proto se užije ustanovení trestního řádu. Fáze druhá je upravena v Hlavě třetí ZSVM.

V první fázi orgány činné v trestním řízení postupují dle trestního řádu a prověřují, zda došlo k činu jinak trestnému, a jestli se ho dopustilo dítě. Tato přípravná fáze je tedy trestního charakteru, zatím co druhá fáze je charakteru občanskoprávního, které je netrestní. Přípravné řízení je specifické a není ho možno zařadit k jiným typům přípravného řízení (zkrácené, standardní, rozšířené) a to je důvod proč se ani samo neskládá ze dvou částí, jak tomu obecně bývá a jak je tomu i v úpravě pro mladistvé pachatele (postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování) a je zakončeno rozhodnutím policejního orgánu nebo státního zástupce ve fázi prověřování a nedochází zde k zahájení trestního stíhání, jak je tomu u mladistvých pachatelů. Pokud nastane důvodné podezření, že se ojasňovaného činu dopustilo dítě mladší patnácti let je přípravné řízení ukončeno a je buď vydáno usnesení o zastavení trestního stíhání, nebo státní zástupce podá návrh na zahájení řízení před soudem pro mladistvé, pak se postupuje dle Hlavy třetí ZSVM.¹²⁴ Soud však může zahájit řízení i bez návrhu. Soud pro mládež projedná čin jinak trestný podle občanského soudního řádu (§ 89 odst. 3, § 96 ZSVM) a uloží dítěti mladšímu patnácti let jedno z opatření, které mu k tomu ZSVM nabízí. Jeho postup je tedy stanoven § 176 OSŘ, které upravuje řízení péče soudu o nezletilé. Jde o řízení nesporné, které lze zahájit i bez návrhu z čehož vyplývá, že cílem není vyřešit spor, ale především upravit právní postavení účastníků, panuje zde zásada vyšetřovací a soud je povinen provést i jiné důkazy než účastníci navrhnou, aby byl dostatečně objasněn skutkový stav. Účastníky řízení jsou dle § 91 odst. 1 ZSVM nezletilé dítě, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, jakož i další osoby, o jejichž právech a povinnostech má

---

¹²⁴ MATIAŠKO, M. *Nad povahou přípravného řízení ve věcech dětí mladších patnácti let a k absenci právní pomoci v tomto řízení.* Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2008. č. 03/2008. s. 24-25

být v řízení jednáno. Podalo-li návrh podle § 90 odst. 1, je účastníkem řízení také státní zastupitelství.

Zákon zde předpokládá dodržování zásad spravedlivého procesu a tak by dítě mělo být vyslechnuto, pokud se nejedná o výjimku stanovenou v § 92 odst. 1 ZSVM (dítě nemusí být vyslechnuto, bylo-li jeho jednání, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jiným způsobem). Názor dítěte musí však být i v tomto případě zjištěn v souladu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Soud tedy názor dítěte zjistí buď prostřednictvím jeho zástupce nebo příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Každý výslech dítěte by měl být pojat jinak než rutinní záležitost, nedostatečné zkušenosti s vyslýcháním dětí způsobují, že dítě je vyslýcháno obdobným způsobem jako dospělý pachatel a to ztrácí na účelnosti i ochraně osoby dítěte. To je způsobeno především faktem, že děti vnímají, myslí a mluví jinak než dospělí.¹²⁵

Výslech dítěte lze provést i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. K jeho tvrzení soud přihlíží s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Zde lze vycházet z § 31 odst. 3 zákona o rodině, který stanoví, že dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. Což je ztvrzeno § 8 odst. 2 zákona o sociálně právní ochraně dětí, který stanoví, že dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte

---

¹²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Výslech dítěte a jeho úskalí*. Právo a rodina. 2010. č. 3/2010-12. ročník. s. 9

s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.¹²⁶

---

¹²⁶ PADRNOS, J., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠTEFANCOVÁ, D., ŠTEFFEL, R. a J. ZEZULOVÁ. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2004. s. 88-89

6. Zhodnocení úpravy de lege lata a de lege ferenda

Hmotněprávní problematika momentální právní úpravy je spatřována převážně v maximálním trestu odnětí svobody o délce deseti let. Řada odborníků i laiků si často klade otázku, zdali není tato hranice příliš svazující, jedná-li se o mladistvého pachatele který opětovně spáchal trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Přičemž tento čin, dle platné právní úpravy vycházející ze ZSVM ani nelze trestným činem nazvat.

Nejsem zcela přesvědčena, není-li zde i to nejpřísnější opatření, které lze dle ZSVM uložit (tedy trest odnětí svobody na deset let) příliš mírné, nepřiměřené, nemíjí-li se účelem a v neposlední řadě, je-li zde splněn požadavek dostatečné ochrany společnosti proti takovým mladistvým pachatelům, kteří jsou dle poznatků forenzní psychologie tzv. chronickými pachateli? Nutno konstatovat, že česká právní úprava patří mezi nejmírnější co do stanovení dolní i horní hranice trestu odnětí svobody pro mladistvé.

V „moderním“ zákoně o soudnictví ve věcech mládeže lze v historickém srovnání spatřovat jakýsi krok zpět, jelikož úprava této problematiky řešená v zákoně č. 48/1931Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží je dle mého názoru daleko funkčnějšího charakteru. Tehdy bylo možné mladistvému pachateli do 16 let, pokud se dopustili trestného činu, za nějž bylo možné uložit sankci trestu smrti nebo doživotí, uložit trest odnětí svobody v rozmezí 1-10 let a u mladistvých starších 16 let pak za těchto podmínek bylo možno uložit trest v rozmezí 2-15 let. Represe je zde tedy i ve věku mladistvého pachatele rozdělena do dalších dvou hodnotových kategorií, což by zcela neodbouralo ohledy vůči ranému věku a zároveň by byl splněn požadavek, dlouhodobé ochrany společnosti před těmito nebezpečnými kriminálníky.

Tato otázka je sice opravdu často řešena, avšak ne každý na ní má odpověď. Další možnou stať pro řešení jsem objevila v odborném časopise Trestní právo č. 02/2008, kde JUDr. Milan Šubrt v článku „Několik poznámek k některým hmotně a procesně právním ustanovením zákona o soudnictví ve věcech mládeže“ zcela jednoznačně a radikálně vyjadřuje svoje postoje k možným úpravám této problematiky. V tomto přístupu spatřuji racionální a adekvátní podnět k možným budoucím změnám. Navrhované znění § 1 odst. 4 ZSVM v režii doktora Šubrtu by tedy stanovilo: „*Tento zákon se vůči mladistvému*

neužije a bude postupováno podle obecních právních předpisů v případě, že mladistvý spáchal provinění, za které je možno uložit výjimečný trest (§ 54 trestního zákona), a již byl za obdobné provinění v posledním roce postižen, potrestán nebo odsouzen.“¹²⁷ Jde o výjimku z užití zákona upravující trestní odpovědnost mládeže, vůči právě takovým provinilcům, kteří si „nezaslouží“ této speciální ochrany. Jsou zde speciálně specifikovány jako pachatelé, kteří svým činem naplní skutkovou podstatu činu, za který dle obecné právní úpravy hrozí výjimečný trest a ještě k tomu by se za poslední rok nejednalo o prvý takový čin tohoto pachatele, měli by tedy podléhat úpravě pro dospělé pachatele, jelikož zde už nelze zohledňovat jejich nerozvážnost, která je do jisté míry ospravedlňována rozumovou a mravní vyspělostí pachatele.

Trestní politika¹²⁸ zaměřuje svou pozornost též k otázce snížení věkové hranice trestní odpovědnosti v ČR a to z nynějších patnácti na čtrnáct let. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník již snížení hranice původně obsahoval, ale vláda ho na konci roku 2007 poslala bez této změny. Ani odborníci se nemohou shodnout, zda by bylo snížení správným východiskem řešené problematiky.

Je čtrnáctiletý člověk ještě nezodpovědným dítětem? Nebo jde o zločince, který naprosto vědomě zneužívá skutečnost, že mu trest vzhledem k momentální právní úpravě této oblasti nehrozí? Praxe zaznamenává oba případy a právě takových, kteří svého postavení úmyslně zneužívají, v posledních letech dle průzkumů přibývá. Česká republika není zdaleka první zemí, která by tuto věkovou hranici posunula po inkriminovaný patnáctý rok věku.¹²⁹

Cílem snížení věkové hranice by bylo především umožnění účinnějších postihů dětských pachatelů, na něž momentálně nelze pro jejich trestní neodpovědnost dosáhnout často adekvátnějšími opatřeními. Proti snižování této hranice však vystupuje mnoho odborníků z řad lékařů a pedagogů, kteří

---

¹²⁷ ŠUBRT, M. *Několik poznámek k některým hmotně a procesně právním ustanovením zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2008. č. 2/2008, s. 23

¹²⁸ Trestní politika je souhrn opatření trestněprávní nebo trestně procesní povahy, kterým společnost reaguje na kriminalitu jako hromadný negativní sociální jev a je zacílena na kontrolu tohoto negativního jevu, jeho omezování a potlačení.

¹²⁹ ANTL, M., HANSLÍK, A. *Miroslav Antl radí jak na tunery 2*. 1. vyd. Praha: PROSTOR s. r. o., 2008. s. 10

upozorňují na možné negativní dopady mimo jiné i v oblasti legálního počátku sexuálního života.¹³⁰ Nutno však podotknout, že jiné státy EU se již s podobnou problematikou vypořádaly a například Velká Británie do nedávna měla dokonce věkovou hranici trestní odpovědnosti na pouhých deseti letech života mladých provinilců (momentálně je zde tato hranice ustálená na deseti letech), v Nizozemsku tato hranice činní 12 let, ve Francii 13, Německu, Rakousku, Itálii, Maďarsku, Slovinsku, Rumunsku, Irsku a Rusku upravují hranici trestní odpovědnosti od 14 let. Bylo by tedy vhodné inspirovat se touto zahraniční úpravou, která je již bohatě podložena poznatky z praxe.

Úkolem orgánů činných v trestním řízení by pak bylo obzvláště důkladně zkoumat rozdíl mezi maturovým a mentálním věkem mladistvého pachatele. V souvislosti s tím je nutno upravit i hranici věku osoby blízké věku mladistvému, podobně jako je tomu např. v Rakousku či na Slovensku.

---

¹³⁰ HULÁN, P. *Delikt ní způsobilost nezletilých a odpovědnost za škodu*. Právo a rodina. 2009. s. 8

7. Závěr

Smyslem této práce bylo shrnout a objasnit komplexní problematiku trestní odpovědnosti mládeže. K docílení tohoto požadavku zde poskytuji náhled do minulosti této právní oblasti a to až od úplného počátku trestního zákonodárství nad mládeží na území nynější ČR, k čemuž mi byl nápomocen stěžejní bod v podobně zákona č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. Má práce též zahrnuje období protektorátu, období poválečné a pokračuje až k momentálně platné úpravě obsažené v relativně novém právním kodexu. Tento kodex se tudíž stal středobodem mé práce. Jde o zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů, jehož cílem je dle zákonodárce, jak se vyjádřil prostřednictvím důvodové zprávy, být lépe připraven hodnotit a reagovat na charakteristické odlišnosti v trestné činnosti mládeže, tedy skupinou pachatelů mezi 15 – 18 rokem věku, které označuje jako mladistvé a děti, které se ještě neocitají za hranicí trestní odpovědnosti, není jim tedy ještě 15 let. Což do doby jeho přijetí nebylo dost dobře možné a prostředky k úpravě této problematiky zde byly pouze v pouhých zvláštních ustanoveních trestního kodexu.

Zákonodárce dále sledoval především zájem na respektování charakteristiky nedospělého pachatele a přisoudil této oblasti velmi specifické postavení, kde jsou ještě reálné předpoklady tzv. záchrany vyvíjejícího se jedince a rozsáhlé možnosti jeho odvrácení od kriminální budoucnosti. Jde o zásadu restorativní justice, na které je ZSVM postaven. Tato moderní právní úprava si tedy na jedné straně klade za cíl odvrátit patologický osobnostní vývoj mladistvého provinilce a na straně druhé poskytnout dostatečnou ochranu pro společnost právě před protiprávní činností nedospělců. Tento záměr lze spatřovat v široké škále státních i nestátních organizací, které by měly plnit úkoly, které z tohoto zákona přímo vycházejí, jde například o orgány sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační službu.¹³¹

Zhodnotím-li po obsahové a systematické stránce daný kodex lze říci, že zasahuje do sféry hmotněprávní i procesněprávní. A tam kde „mlčí“ odkazuje na

---

¹³¹ ŠUBRT, J. *Trestní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 14

obecnou úpravu vůči které je *lex specialis*. Tento odkaz se váže na trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů), trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů), zákon o sociálně právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů), zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Dále ho lze dělit na dvě pomyslné, ačkoli dosti nesouměrné části a to úprava vůči mladistvému pachateli, který se dopustil provinění a dítěti, které se dopustilo činu jinak trestného, reálné dělení je však daleko rozsáhlejší což nasvědčuje faktu, že ZSVM je dle mého názoru velmi dobře propracovaný trestní kodex a ačkoli nelze tvrdit, že je zcela bezchybný, jde o zatím nejpreciznější, nejrozsáhlejší a nejpromyšlenější úpravu daného odvětví na našem území. Nutno však podotknout, že zahraniční úpravy v rámci EU jsou převážně nejen daleko staršího data, ale s odkazem na propojení s funkčním uplatňováním některých upravených institutů (např. Probační a mediační služby) v praxi, v mnoha oblastech i vyspělejší.

Pochybnosti o některých jeho normách však nelze přehlížet a tak je na konci této diplomové práce uvedena menší polemika ohledně „nejpřísnějšího“ trestu, který je možno mladistvým pachatelům ukládat a také spekulace o věkové hranici trestní odpovědnosti, která je zakotvena na 15 roku věku a dle mých poznatků by bylo možno do budoucna uvažovat o jejím snížení na 14 let. Podklady, podněty názory i zahraniční vypořádání se s touto oblastí jsou shrnuty v kapitole o zhodnocení úpravy *de lege lata de lege ferenda*, která se tedy zabývá momentálními úpravami ve vztahu k budoucím možnostem.

Jsem si jista, že dříve či později se budeme moci s řešením této problematiky setkat i v oficiální zákonné úpravě, pak tedy bude tato sféra přesunuta z pouhých polemik do právně závazných oblastí a její řešení dosáhne kvalifikovaného vzezření, které si já momentálně nemohu v této práci ani zdaleka dovolit jednoznačně předvídat.

8. Summary

As I have mentioned in the introduction of this work, the purpose of this thesis is to analyse the problems of the criminal responsibility of youth, which was impossible to do without the inspection of the amendments of this area and that from the very beginning of the criminal legislation of the youth to the currently valid adjustment contained in the relatively new legal code.

The youth criminal responsibility is currently regulated by law No. 218/2003 Coll. on Juvenile criminal liability for unlawful acts and on Judicial system in the matters of youth and on the texts of certain laws, this code is the centrepiece of my thesis. Its objective is, according to the legislature, to be better prepared to assess and react to the characteristic differences in the youth crime, which until the time of its adoption was not quite possible and the means to edit this issue were only in the special provisions of the criminal code, which regulate mainly the adult criminal responsibility of the adult perpetrators.

If I evaluate the code from the content and systematic point of view, it is possible to say that it interferes into the material and procedural sphere. And where it remains "silent" it refers to the General regulation in respect of which it is *lex specialis*. This reference is linked to the Penal Code (Act No. 40/2009 Coll., as amended), the Code of Criminal Procedure (Act No. 141/1961 Coll., as amended), the Law on social and legal protection of children (Law No. 359/1999 Coll., as amended), the Family law (Law No. 94/1963 Coll., as amended) and the Code of civil procedure (Act No. 99/1963 Coll., as amended). In addition, it can be divided into two imaginary, although rather asymmetrical parts and that is a regulation against a juvenile offender, who committed the wrong-doing and the child who has committed an act otherwise criminal, the real division is, however, far larger, which suggests that the Law on Juvenile Justice is in my opinion a very well-developed criminal code, and although it cannot be claimed that it is completely flawless, so far it is the most precise, the most comprehensive and the most coherent regulation of a given sector in our country. However, it should be mentioned that foreign regulations within the EU are mostly not only much older dates, but also with the referring to the links with functional application of some of the institutes (for example, the probation and mediation service) in practice, in many areas they are even more advanced.

However, we cannot completely ignore some issues, which will probably be given to the legislature in the next few years, and so far it is a mere polemic of the professional and the lay public. Weaknesses are perceived primarily in the adjustment of the amount and the method of the penalty, which is possible to assess as a maximum for juvenile offenders, and also the speculations of the age of criminal responsibility, which is set at the fifteen years old and according to my knowledge, respecting the views of experts and also the will of the citizens, it would be, in the future, possible to consider its reduction on the limit of fourteen years old.

9. Seznam zkratk

LZPS	Listina základních práv a svobod
EULP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
PMS	Probační a mediační služba
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
ZTSM	zákon č. 48/1931Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží
TRŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TRZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZSVM	zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

10. Seznam použitých zdrojů

Odborné knihy

- ANTL, M., HANSLÍK, A. *Miroslav Antl radí jak na tunery 2*. 1. vyd. Praha: PROSTOR s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7260-188-2
- ČÁDA, F. *Kniha Tovačovská – základy jejího textu. Studie o rukopisech*. Praha: Československá akademie věd, 1970. 56 s. Signatura 1-0656.227
- ČELOVSKÝ, B. *Mnichovská dohoda 1938*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999. 470. s. ISBN 80-86101-19-3.
- ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0
- DIBLÍKOVÁ, S., KOTULAN, P. a J. VLACH. *Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 150 s. ISBN 978-80-7338-081-6.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: podle stavu k 1.10.2012*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2012. 1301 s. ISBN 978-80-8757-629-8.
- JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 144. s. ISBN 80-7201-493-5.
- JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-88-2
- JELÍNEK, J., GRĚVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2012. 251 s. ISBN 978-80-87576-39-7.
- LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis CZ s. r. o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál s. r. o., 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.

- MIŇHOVÁ, J., PRUNER, P. *Kapitoly ze sociální psychologie pro právníky*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 1998. 165 s. ISBN 80-902627-1-6.
- MIŘIČKA, A., SCHOLZ, O. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Praha: Československý kompas, 1932
- NOVOTNÝ, O. a kol.. *Trestní právo hmotné. I., Obecná část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 583 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
- NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1.4.2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: Eurounion, 2010. 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.
- PADRNOS, J., SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., ŠTEFANCOVÁ, D., ŠTEFFEL, R. a J. ZEZULOVÁ. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3.
- PETRŮV, H. *Právní postavení židů v Protektorátu Čechy a Morava, 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Sefer, 2000. 176. s. ISBN: 978-80-859-2425-1
- PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J., CIESLEROVÁ, V., MATUŠOVÁ P. a J. LHOTOVÁ. *Česká mládež v perspektivě delikvence. Výsledky mezinárodního výzkumu ISRD-2*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovi v Praze, 2007. 24 s. ISBN 80-86284-68-9.
- PYLON, A., SOUKUP, D. *Rada Evropy a International juvenile justice observatory k soudnictví nad mládeží*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2012. 125 s. ISBN 978-80-733-126-4
- ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. a M. ŠPEJRA. *Probační programy pro mladistvé*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 268 s. ISBN 978-80-7338-114-1.
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál s. r. o., 1998. 143 s. ISBN 80-7178-250-5.
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a M. VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix s. r. o., 2009. 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9.
- SPURNÝ, J. *Psychologie výslech*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 154 s. ISBN 98-80-7380-153-3

- SUCHÝ, O., ŠVANCAR Z. *Mládež a kriminalita*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1972. 272. s. ISBN 32-028-72.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., SOTOLÁŘ, A. a M. ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář*. 3. vyd. Praha: CH. Beck, 2011. 968 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I: komentář: § 1-139*. vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2009. 1287 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges s. r. o., 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4
- ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu. Multikulturní výchova v praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 280 s. ISBN 978-80-7367-182-2.
- ŠPUNDOVÁ, J. a kol. *Problémy trestního postihu mladistvých. Sborník příspěvků k aktuálním otázkám trestního práva*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0793-0.
- ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L. a D. DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- ŠUBRT, J. *Trestní odpovědnost a ochrana mládeže*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2010. 286 s. ISBN 978-80-7251-284-3.
- VÁLKOVÁ, H., DÜNKEL, F. *Trestní zákonodárství nad mládeží v historické a srovnávací perspektivě*. 1. vyd. Praha: Leges, 1992. 156 s. ISBN 80-85638-00-2.
- VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, D. a Š. BLATNÍKOVÁ. *Mládež v kriminologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 129 s. ISBN 978-7338-079-3.
- VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z. a Z. ADAMCOVÁ. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Erolex bohemia s. r. o., 2002. ISBN 80-86432-32-7.
- ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4.
- ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2002. 232 s. ISBN 80-86473-08-2.

- ZVEKIC, U., HARRIS, R. *Probace – poznatky ze zahraničí. Prosazování probace na mezinárodní úrovni*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. 127 s. ISBN 80-7338-005-6.
- ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7

Články

- BAYEROVÁ, M. *Ústavní a ochranná výchova a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních*. Právo a rodina. 2010. č. 5/2010-12. ročník. s. 1-3. ISSN 1212-866X
- ČADOVÁ, A. *Posílení ochrany poškozeného v trestním řízení od 1. dubna 2009*. Právo a rodina. 2009. č. 4/2009-11. ročník. s. 1-2. ISSN 1212-866X
- ČÍRTKOVÁ, L. *Výslech dítěte a jeho úskalí*. Právo a rodina. 2010. č. 3/2010-12. ročník. s. 9-12. ISSN 1212-866X
- HRUŠÁKOVÁ, M. *K probačním programům dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a první poznatky s jejich realizací v České republice*. Trestně právní revue. 2008. č. 2/2008, s. 37-40. ISSN 1213-5313
- HULÁN, P. *Delikt ní způsobilost nezletilých a odpovědnost za škodu*. Právo a rodina. 2009. č. 11/2009-11. ročník. s. 8-13. ISSN 1212-866X
- HULÁN, P. *Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku od 1. 1. 2010*. Právo a rodina. 2010. č. 1/2010-12. ročník. s. 16-20. ISSN 1212-866X
- MAREŠOVÁ, A. *Kriminalita mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2005. č. 4/2005, s. 14-24, ISSN 1211-2860
- MAREŠOVÁ, A. *Trendy kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 1999. č. 9/99, s. 18-20, ISSN 1211-2860
- MAREŠOVÁ, A. *Trendy kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 1999. č. 11/99, s. 16-21. ISSN 1211-2860

- MARKS, E. *Posílení a organizační struktura probační a mediační služby. devět tezí k řešení kriminality*. Praha: Vězeňská služba České republiky. Příloha č. 1 časopisu České vězeňství. 1999. 1/1999
- MATIAŠKO, M. *Nad povahou přípravného řízení ve věcech dětí mladších patnácti let a k absenci právní pomoci v tomto řízení*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2008, č. 03/2008, s. 24-30. ISSN 1211-2860
- PITRA, R. *Zkoumání trestní odpovědnosti osob mladistvých*. Všehrd, List československých právníků, č. 1, roč. XIII., 1931-1932
- RÁLIŠ, A. *Jak možno smířiti při organizaci procesní vazby mladistvých požadavky procesu se zájmy mravní ochrany mladistvých proti nebezpečím vazby?* Věstník Československé společnosti pro právo trestní, roč. 6., č. 1
- ŘÍHA, M. *K příčinám a podmínkám kriminality mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2007. č. 07-08/2007, s. 23-25, ISSN 1211-2860
- SOTOLÁŘ, A. *K povaze probačního dohledu nad mladistvými provinilci*. Trestněprávní revue. 2005. 11/2005, s. 304-305, ISSN 1213-5313
- SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. *Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let*. Trestně právní revue. 2011. č. 11/2011, s. 309-312. ISSN 1213-5313
- ŠČERBA, F. *Výchovná opatření dle návrhu zákona ve věcech mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2003. č. 6/2003, s. 8-14, ISSN 1211-2860
- ŠUBRT, M. *Několik poznámek k některým hmotně a procesně právními ustanovením zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestní právo. Odborný časopis pro trestní právo a obory související. 2008. č. 2/2008, s. 22-30. ISSN 1211-2860
- ŽATECKÁ, E. *Poznátky z praxe probačních úředníků*. Trestněprávní revue. 2007. č. 6/2007, s. 180-184. ISSN 1213-5313

Právní předpisy

- Zákon č.11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu Československého
- Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
- Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a Mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
- Zákon č. 218/2003., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Soudní rozhodnutí

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11. 12. 1968, sp. zn. 7 Tz 76/68, www.beck-online.cz
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 02. 02. 2005. sp. zn. 8 To 14/2005, www.beck-online.cz
- Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 20. 12. 2006, sp. zn. 8 Td 62/2006, www.nsoud.cz
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 04. 2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008, www.nsoud.cz

- Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 14. 05. 2008, sp. zn. 8 Td 22/2008, www.nsoud.cz

Internetové zdroje

- Psp.cz [online]. Sněmovní tisk 210. Vládní návrh zákna o odpovědnosti mládeže. [citováno 18. února 2003]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=210>>
- Policie.cz [online]. Statistické výkazy kriminality za rok 2012, Policejní prezidium. [citováno 16. února 2003]. Dostupné z <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>>

Ostatní

- Důvodová zpráva k zákonu č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží
- Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně JUDr. Renata Vesecké, ze dne 17. května 2007 č. 3/2007 o trestním řízení ve věcech mládeže.
- Rezoluce OSN 44/25, přijatá 20.11.1989
- Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Obecná část.* Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 210/0, 6. 2. 2003.
- Vláda ČR. *Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zvláštní část.* K § 1 -40. Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 210/0, 6. 2. 2003.
- Závazný pokyn policejního prezidenta, č. 30 ze dne 21. dubna 2009, o plnění úkolů v trestním řízení.
- Závazný pokyn policejního prezidenta, č. 169 ze dne 28. prosince 2009, o činnosti na úseku mládeže.